

Timmo Margus:

„Setomaa talo om kõõ olnu' kindlustalo ja pildilitsõlt üldeh mi tii no' kindlustalo terve Setomaa jaost.“

lk 2

Breidaksi Arved:

„Setomaa om sihkandi inemisõ' ja viis, kuimuudu siih eletäs. Tuu omgi tuu tugõvus.“

lk 3

Raudoja Ahto:

„Tulõva aasta and Eesti Pank vällä vahtsõ meenemüandi, mis om pühendet Vabarna Anne 150. hällüpäväst.“

lk 11

Setomaa

Hind 2 eurot

Aprill 2026, nr 4 (437)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Pühäde pühä' toova' seto' kodopaika käümä

Joba innitsel aol ollõv kõik välhpuul Setomaad tüüh vai potiseto' vai muil kaubaretkil käüjä' liikunu' kodo tagasi. Loodusõ esieräline valgus ja heränemine valgustasõ' pühiaol loodust. Ülesvõttidõ pääle jääs pääväkiiri. Taa aasta ilosamp aig taheti ja tahetas õks kotoh vai kodopaigah viitä'. Osa rahvast joud üüsedsele keriguteenistüsele, surnuaia' omma' tulõkõisi, kündlevalgust täüs. Osa tulõ kokko munaloomkidõ mano.

KAUKSI ÜLLE

Pühiaol piat munnõ olõma. Rahvaluulõ kogoja' omma' kirja pandnu', õt inne pühhi tõmmati kanno kaadsaseerest läbi, õt nuu' munõlo naanu'. Vot määne härgütüs vällä märkigi. Vanast tull' muna' tütrikõl värmi' joba varra-varra pühapävä hummogu, selle õt külätõura' tull' korvõga nuid kokko korjama, õt munaloomkal mängi' kosmilist munamängu. Viimäte elostõdi tuud muudu 2015. aastal, ku Obinitsah oll' soomõ-ugri kultuuripääliin. Muidogi tsurrõ hulgaga küläh olõ-i kittä', a õoailma aigu om vannus inemisõ hindä asi ni poolõsaa aasta vannusõ' tsõura' korssi' muna' sälakorvi.

Ku ma joudsõ 2000. aasta algusõpoolõl inämp siiä' kanti käümä, sis johtu küllä ka Võmmorski munaloomka mano, mis mäekese perve pääl oll' ja hõste veerütädä' and'. Obinitsah oll' aga Hörna Aare päält nännü viil Piilingu mäe perve pääl olnu munaloomkat, koh täüsmeh'e' kirglidsõlt mäng'e'. Tuukõrd ollõv mängnü' õnnõ täüsmeh'e' ja vanameh'e'. Ma mõtli tuukõrd, õt mille nii, õt naase' voi-i. A ku Aare Obinitsa Seltsimajja loomka ehif ni sääl õga kevväi Lihavõõtõmaad peeti, näi ma, õt ku pujakõnõ üsäh ja tütrekene ündriguhannast

Miktämäe munaloomka.

Breidaksi Arvedi pilt

Tobrova kirmasõl.

Kauksi Ülle pilt.

Uusvada loomka.

Sundelli Harri pilt

Saabolda-Kundrusõ loomka. FB pilt

kinni pidä, sis tõõmeli saa-i hasardiga munnõ veerütä'.

Parhilladsõst aost om Obinitsa loomkal alostanu' latsõkõisil latsõ', kiä' tuvas munnõ veerütämä. Ka loomkit ja nuidõ man isoga mängjit om joba

pallõsõih küllih nigu muistõ ja tetäs liivamäki ka liinuh. Ma'ki olõ olnu loomkal Tartoh Imäjõõ veereh, koh Raudoja Ahto iist võet Seto nuuri selts iist vidi. Üts aasta johtu olõma nii tuulinõ ja luminõ, õt Obinitsa

loomka koliti Obinitsa Galeeriie ja munnõ veerütõdi kirvõsilmä päält. Kõüdse' olli' veet ümbre, õt muna' kavvõndahe lakja õs viirdünü'.

Keväjidõ olõ mi mitu vuuri galeriieh püh'i aigu ka huaaigu

alostanu'. Sookõrd pannimi kaemisõs vällä Riitsaarõ Evari õootalv maalit kolm pilti ja innitsit kevjäteemalisi. Tõõsõ' 22 vahtsõt maali omma' kaia' Talina veereh Viimsi Artiumi Tünnügaleriieh poolõ maini.

Sis tulõva' Obinitsa ja mi panõ nä kaemisõs vällä. Avamisõl and' kontserdi kandlõansambli Helühand. Seto kandlil mängvä' võro ja seto muusiku' ütõhkuuh ja mängtäs nii võro, seto ku ka vahtsõmbit eesti autori-laulõ.

Pasha tei sookõrd muna-likkõõriga ja kiteti hüäss. Karulaugu pesto võiulillilehti, naatõ, nõgõssidõ ja päävälillisiimnidõga kahanõsi ka silmnättävält. 60 munna lätsi' ka tiklõmismängu, kingitüüsis ja loomkidõ pääle. Mi külälisõ' itaallasõ' ja brasiillasõ' telle' ka munnõ värmisõ opitarõ. Viimäde aasta ma panni sibulakuuri, ossõ, lehti ja mustikit latsi vannõ ütõsikidõ sokikõisi sisse, a no' nä kaoda-i sokikõisil paarilisi inämp ar'. Loi mõlõraamatust, õt salvrati sisse võit ka mäkki', ku tihtsält kinni mähit. Niimuudu ma õoovõori teigi.

Kävemi seltskunnaga Obinitsa loomka man latsi lusti kaemah ja tereh ütlemäh kodo tulnu' noorilõ. Edesi vei tii Uusvatta. Ka siih oll' latsi hand loomka man pikk, a mi külälisõ' sai' kõrra taad lusti pruumi'. Mehe' võti' helü üles ja lauli' mõnõ kohaligu vana laulugi ar'. Uusvada külämaja pernaase' kostiti' külälisi õkva ahost tulõva huunisõ piirakuga. Voi oll' hüäkene!

Õdagust sai sann kütõttis, lõkkõ pääl itaalia retsepti perrä võiulillilehti keedet, õt nuid hapõndada'. Peräh ku lehe' vällä nõrotõt, sai nõgõsõvõette värmisõst pant vannõ valgõt T-särke. Õga hüüvvä kraami niisamatõ maaha valla' saa-i. Ka sibulakuuriga munakiitmisviieh om peräh mõni illoõ kõllakas hamõh värmõt.

Iispävä om olnu mi kandih Tobrova kirmas Luikjärve tsõsona ümbre. Vanast vidi tuud iist Kullo, peräh Kooseri Viivika, sis Obinitsa muuseum. Sõoovõori otsusõ Mokornulga kuur rahva kokko kutsu'.

Loomkit tetti ka Miktämäel, Verskah, Kundrusõh, näid nättü mõlõraamatuh tereh jago. A õgal puul om õks uma' noorõ' ja uma' kohaligu', kiä' pühhi pidävä'. Illoõ aig om viil tereh kevväi, troitsa uut iih.

Saatseh om jo' järekõrrah XVI Satserinna sõirapäiv!

Puulpühäl, 13. juunil kell 12 nakas Saatse Muusiumi moropääl jo' XVI Satserinna sõirapäiv, koh saat lähëbält tutvust tetä' Setomaa tunnussõogi sõiraga'.

Sõirapäiv tutvustas Saatse piirkunna ku „kohopiimä-nulga“ traditsioonõ ja Setomaa tunnussõogi sõira. Sõir om traditsioonilino laagõrdamalda' kohopiimajuust, midä tundas Setomaal innekõkkõ ku pidolavva süüki. Eestih oll sõir tõõnõ süük, mia 2021. aastagal sai Õuruupa Komisjonit geograafilitsõ märgi.

Traditsioonilitsõlt om sõirapäiväl ka' sõiravõistlus, koh rahvas saa anda' uma helü, õt saia' tiidä', määne sõir om rahvalõ meeleperrä, ja sõirategijä saa sõirameistri avvunime.

Saat võistõlda' ja saat üteh ellä' katõl erineväl sõiravõistlusõl. Nii ku kõõ, om võistlõmah kotõh tett sõir ja jo tõist kõrda saava' pernaase' ka' kotusõpäält tetä' traditsioonilist sõira, mia' sis pandas ka' võistlõmma. Külälisõ' saava' sõirategemist kõrvalt kaia' ja pruumi'.

Nii ku innitsil aastagal saava' kaupmehe' ka' sõol aastagal sõirapäiväl kaubõlda'.

Kae' perrä!

- Sõirakursi kõrraldas MTÜ Seto Küük ja võistlõmisõ jaost om vaia hinnäst kirja panda' **26. maist** e-posti adressil kyyk@setomaa.ee.
- Kauplõmistingimuisi saat küüssü ja hinnäst kirja panda': saatse@setomuuseum.ee vai tel **5331 3821** (Korela Tea).

Sõirapäiväl om ka' piirimatk ja kotusõpäält tett traditsioonilistõ sõira võistlus. Om ka' sõira maitsminõ ja jaanijuustu tegemisõ opitarõ.

Kaemisõst ja kullõmisõst om tandsuansambli Poloda Piigad, leelokoor Marfatsäuk ja ansambli Öösorr.

Sõirapäiv om ilma rahalda, a Saatse muusiumi saat 5 euro iist. Kotõh tett traditsioonilitsõ sõira maitsminõ mass 3 eurot ja kotusõpäält tett sõira pruuminõ mass ka' 3 eurot.

Koh sõira, säääl sõpru! Tulõ' kae' ja olõ' Satserinna sõirapäiväl.

MTÜ Seto Küük

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

Sõirategeminõ.

Saatse muusiumi kogo pilt

Seto maaumanikõ iistvõtmisõl panti Balti kaitsõvüüündi tegemisõl kopa' vahtsõst tüühü

Umavalla maaumanikõ ja Setomaa Liidu iistvidämisõl nakas sõol nädälil Meremäe piirkunnah jälki' Balti kaitsõvüündi tankitõrjõkraavõ tegeminõ. Kokko veetäs Võmmorskist Miikseni' erämaiõ pääle umbõs 20 km kaitsõkraavõ, minkõ jaost parhilla' k'au maaumanikõga' kokkolepete tegeminõ.

BREIDAKSI ARVED

„Sõo plaan tekkü jo mitmõsaa aastaga iist,“ kõnõl Setomaa Liidu juhataja Timmo Margus. „Setomaa talo om kõõ olnu' kindlustalo ja pildilitsõlt üldeh mi tii no' kindlustalo terve Setomaa jaost.“

Tuuperäst, õt Balti kaitsõvüüündi tankitõrjõkraavõ tegeminõ oll peräst mineväist alostust saisma jäänü', löüdsõ Setomaa Liit umavalla maaumanikõ härgütisel võimalusõ, kuvvamuudu vaia minevä taristu tegemisõga' edesi saasi' minnä'.

Timmõ sõnnu perrä nakas Setomaa Liit eräumanikõlõ, kinkõ maa pääle om kaitsõvägi uma ehitüse' planiirnü', massma renti tuu jao päält, mia kaitsõehitüse ala lätt. „Õga-üttega' tetäs erälde kokkoleppe' ja meil om plaan nuu' jao' rendipääle võtta,“ kinnit tä.

Tuuga': kaitsõvägi om vällä kaenu' kotusõ, kohes nä tahasi' kaitsõvüüündi taristu tetä', Setomaa Liit tege erämaa umani-kõga' tuu ala jäävä maa pääle rendilepingu ja tankitõrjõkraav kaibõtas valmist.

Võmmorskist Miikseni' mineväh tsihih om erämaiõ pääle plaanih tetä' umbõs

Kaitsõkraavõ tutvustas Timmo Margus.

Breidaksi Arvedi pilt

20 km pikkusõh mitmõh rindeh minevit tankitõrjõkraavõ. Tuust Meremäe piirkunnah om umbõs 7 km jaost innekokkoleppe' maaumanikõga' olõmah ja lepingu' omma' sõlmmisõl.

„Teno kohaligu kogokunna abilõ mi olõ saanu' võimalusõ erämaiõ pääle tõkõstuskraavõ tetä,“ ütõl 2. jalaväebrigaadi staabi pioneeriohvitser, kapten Toots Hardo. „Kaitsõvägi om tennü' analüüse ja kuuh-tüüh rahvaga' mi olõ löüdnü' kõlbulitsõ' kotusõ' tõkõstuskraavõ tegemisõ jaost.“

Ku saias, sis tetäs mitmõhe rindõhe planeerit kraavõ põlda, teie vai mõtsu viirde, õt nuu'

maa harilikku pruukmist nii veidõ ku saa, sekäsi'. Näütü-sõst tõõsõpääväl käve tüü Marinova kaivanduistõ minevä tii veereh.

Tõkõstuskraavi' omma' kats meelit sügävä' ja nelli meetrit laja'. „Tuu suurus om tulnu' ka' Ukraina sõa kogõmusõst,“ selet kapten Toots. „Ukrainlasõ' omma' ülnü', õt nuidõh kotus-sih, koh terveh süsteem oll vällä ehitet, vainlanõ säält läbi murras. Vainlanõ jäi kinni nuidõ kraavõ taadõ ja tuu and meele võimalusõ näid mõota' tulõ- ja relvasüsteemega.“

„Mi hooldisa tuu iist, õt Setomaa inõmisõ' olõsi' hoiõit, saasi' siih edesi ellä' ja olõs ka'

investiirmisjulgust,“ tävõnd Timmo. Tä usk, õt teno maa-umanikõ kuuhtüütahtõlõ kujonõs Balti kaitsõvüüündi Setomaa jao tegemisõst tõisilõ iihkujo edulugu.

„Mi pannus and sõnumi, õt mi olõ valmi' riigikaitsmistõ uma jovvuga' panustamma,“ selgit Timmo. „Olõs ausa, õt ka' riik võtt Setomaa murrit kulda' ja avitas nuid lahenda', selle õt mi tsihi' omma' sama'. Midä inäbä eläs piirivallah mihih ja naisi, kiä' saava' panusta' Kaitsõ-liidu, naiskodokaitsõ, abipõlt-sai, abipiirivalvõ vai vabataht-liku päästmisõ tegemisihe, tuud kindlabalt mi saa hinnäst siih tunda'.“

Seto miis vidi mõtsavelju mälehtämist Kornetih

Setomaa vallavolikogo liikmõ, kaitsõliitlasõ Hörna Aare iistvidämisõl mälehtedi puulpühä, 4. aprillil Lätih Korneti küläh 80 aastaka iist säääl punkrilahinguh hukka saanu' mõtsavelju. Oll matk Korneti punkri mano ja Kaitsõliidu Võromaa maleva Kagu kompanii puult panti kimp mälestüskivi mano.

1946. aastaga 3. vai 4. märdsil peet Korneti punkrilahinguh sai' surma mõtsavele' Kask Rein, Eelsoo August, Loog Olev ja Pärli Elmar. Lahing oll pia viis tunni. Kotusõpäält sai' surma Loog Olev, Kask Rein ja Eel-

soo August. Pärli Elmar murd lahingu joozul punkrist vällä, a sai surma Pillardi küläh.

„80 aastaga iist sai' surma nuu' mehe' hindä kodoküllil, uma kodotalo läve all,“ ütõl mälestüskivi man kõnõlnu' Hörna Aare. „Mõtsah surmasaaminõ olõ-õs tuu, midä nä kooleh kavvuh, ello säädeh hindäle mõtli' vai tahtsõ.“

Pääle lahingut viidi surmasaanu' mõtsavele' Kornetihe ar'tundmisõst ja peräst matõti lähkohe. 1990. aastagidõ edeotsah panti matmiskotussihe mälestüskivi. Punkrikotus otsiti

legendaarsõ mõtsavele Käärmani Alfredi iistvõtmisõl peräst üles ja tähistedi kolmõ ristiga' pedäjä pääle punkri man.

„Angu' meele Jummal mõistust ja jõudu hoita' umma riiki ja rahu, õt naidõ mihih ohvri' olõsi-i olnu' ilmaasalda,“ ütõl Hörn.

BREIDAKSI ARVED

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

Kornetih mõtsavelju mälehtämäh. Breidaksi Arvedi pilt

Breidaksi Arved.

Eräkögo pilt

Breidaksi Arved valiti Setomaa valla suhtõsäädjäs

Olõt pikaaigso kogõmusõga Lõuna-Eesti teemadõl kiro-tav aokiränik. Olõt saanu korgit aokirändüpreemijit. Om väega hüüa uudis, õt olõt tulnu Setomaa valla suhtõsäädjäs. Saami' lehelugõjilõ tutvambas. Mia tõi sinno valla vällakuulutõt konkursilõ?

Mõnõ' arvasõ, õt 7–8 aastat om paras aig üte tüükotusõ pääl olõmisõst. Mul om siiamaani kõgõ pikembält lännu Võro lehe man, koh olli pia 17 aastat. A säält edesi omgi tüüelo käünü 7–8 aasta pikkustõ juppõ kaupa. Viimäte sai Lõuna-Eesti Postimeheh katsa aastaga joud otsa ja tundso, õt eloh om vaia muutust. Nii viisi ma Setomaa valda kirätsura tüü pääle maandugi.

Olõmi jo aastit sinno Seto sündmuisil trehvänü. Kuis olõt Setomaaga seotu?

Mul om Tääglüvä külah väigokõnõ elämine, koh saa suvõseto olla'. Ostsõ tuu kotusõkõsõ 2009. aastal. Vere perrä olõ esä puult latgal ja imä puult ingõr-lanõ. A ku imäimä Siberihe saadõti, sõs võtsõ Raakva nulgast Lasva ümbre asunu setokõisi latsilda paar mu imä kasu-tütrest. Anna ja Viktor olliki' mullõ vanavanõmbidõst, kuigi kuuli' mõlõmba' jo sõs, ku olli peris poiskõnõ.

Kiä sullõ uma keele opas?
Kiäki õs oppa'. Külge jäi. Ma mõista-i üldä', om taa no' seto vai võro kiil, a imä käest taa õks tull'. Esä oppõ ka keele kuulmisõ perrä selgest ja kiräkiilt ta õs mõistaki'.

Määnsit vällakutsit inne sood olõt vasta võtnu ja afa tennü?

Tahtsõ kolm last saia' ja saigi. Muu om, nigu om.

Kuis paistu Setomaa Võromaal tüütäväle aokiränikulõ?

Ma mõistaki-i tuud üldä', mis minno siiäpoolõ kunagi nakaš tõmbama. Seto pitsist pidi Võro leheh kiro-tama ja tuust mul kunagi kõüdüš Setomaaga pääle nakaš. Mullõ ummamuudu kotusõ' ja inemisõ' väiga miildüse' ja Setomaa uma ilo ja valuga om tuud kõkkõ ka paknu.

Olõt joba mõnõ nädälä tüüh olnu. Kas Setomaa om mõistnu sinno minkõgi vahtsõga üllätädä'?

Suurõst luust olõ-i. Küll olõ

saanu tutvast inemistõga, kinkõga varramba olõ-i kokko put-tunu ja vahtsõ' tutvusõ' omma' kõõ huvitava'.

Mäntse' omma' Setomaa valla tugõvusõ?

Mu meelest seto mõist saista'. Õt mi olõmi siih ja tõistmuudu õi saa'. Setomaa om siihkandi inemisõ' ja viis, kuimuudu siih eletäs. Tuu omgi tuu tugõvus.

Kuis soovitat Setomaad külälisõlõ vai siiä' pessä tege-välle perrelle?

Setomaa om kotus väega inemistõlõ. Siih olõmisõst, pikembält vai lühembält, piat inemisõlõ olõma tuu X-faktor vai ütlemi sis seto-faktor, mis siih elämisõ joukohatsõst ja imelit-sõst tege.

Küüsse **KAUKSI ÜLLE**

Ineminõ näge, mia silmi iih, Essu näge, mia süämeh

TORMI PIRET

Petsere Piitre kogodusõ nõvvokogo liigõh, Setomaa sootška

Setokõisi mustidsõh päälina Petserih om õigõusu mastõr. Om õigõusu Varvara kefk. A pääle nuidõ katõ om viil ütš, päämädselt eestläisi jaos tähtsä, Petsere Piitre kefk.

Lutõriusu kefk õigõuskliguh

Petsereh. Paistus uskmalda, a õkva soodmuudu om – õigõuskliguh Petserih om olõmah ka lutõriusu kefk. 1926. aastaga septembrekuu 19. pääväl pühitš kefko EELK piiskop Kuke Jakob. Kefk om ehtet aastakil 1923 kooni 1926, om verevist kirbitsist ja näge sooni aoni vällä õkva ku üle liina ilosakõnõ. Kõnõldas, õt Petsere Piitre kefko kell oll' kingtuses Petsere mastõralt.

Kefk Vinnemaal, kogodus Ees-tih.

1999 kooni 2025 käve Petserih kogodust tiimäh oppaja Mäevere Andres. Ku naas pääle koroonatõbi, lasta-as ka oppajat kefko manõ. Petsere kogodus kuulso Võro praostkunna kuuhsaisu. Alatõh 2025. aastagast om kogodusõl vahtsõnõ oppaja – Salumetsa Üllar, kiä om Võro praostkunna praost, Urvastõ kogodusõ oppaja ja parhilla' siss ka Petsere kogodusõ huuldaja-oppaja.

Kefk om Petserih, parhilla-ladsõl Vinnemaal. Kogodusõ inemisõ 'eläse' ütäl ja tõõsõl puul piiri. Kinkäle kuulus kefk ja kuvvamuudu om kogodusõ registriirmisõga? Tiidä' om, õt kogodus om registreerit Eestih Võro praostkunda. A kuis om nuidõga, kiä' kuulusõ kogodusõ Vinne poolõ päält, olõ-õi arvu saanu.

Jumalateenstüse' ja hõrila-kontserdi'.

Õt elo om sääne, nigu om, siss jumalateenstüsi olõ-õi Piitre kefkoh alatõh koroonaaost olnu. Pers tühält olõ-õi kefk siski saisnu. Põhikirä perrä om kogodusõ ütēs põhitegevüses kontserdi'. Önnõs om kefkoh kõrrah hõrril. Hõrilamängjä' omma' kotussõ löüdnü' ni käävä' andmah hõrilakontserte. Kõnõldas, õt kullõjijt jakkus.

Kogodusõ nõvvokogo kuuholõhk.

2026. aastaga märdsikuuuh hõigaš vahtsõnõ huuldaja-oppaja Salumetsa Üllar kokko Petsere Piitre kogodusõ nõvvokogo. Kuuholõhk peeti üsäpuutret piteh ja naas pääle palvõga. Märgõtõdi ütte ja tõist. Lõpõhtusõs sai loetus Mi Esä Palvõh. Üsäpuutret piteh.

„Essu, pallõ su õnstust Peetri kogodusõ inemisiilõ nii siih ku säälpuul piiri.“ Naidõ sõnnuga lõppi Petsere Piitre kogodusõ nõvvokogo kuuholõhk.

100 aastakka – praasnik vai puhtõ?

Timahava septembrekuuh saa 100 aastakka soo ilosa, verevist kirbitsist kefko pühitsemisõst. Sada aastakka om Petserih olnu lutõriusu kefk. Kefk, mia olõ-õi inäp Eestih. „Käüge' õks määndsehki süämälähkoh kefkoh armulavval!“ manitsõs kefkooppaja. A ku Petsere Piitre kogodusõ liikmõna omgi ütsainumas süämälähkonõ kefk Piitre kefk?

Ineminõ näge, õt Petsere iih om parhilla' piir, määne tege Petsere Piitre kefkost Vinnemaal kefko.

Essu näge, õt setokõisi ja eestläisi süämih om halu ummi vaar- ja vanavanõbidõ maa peräst.

Kihnlasõ' Setomaal

Urbõkuu lõpuh oll' Setomaal nätä' Kihnu kõrtõga naitõ ni ütte troikandjat mehekõist ringi käümäh ni sõitmah. Kihnu kultuuriruumi iistvidäjä' võtsõva' ette pikä tii Setomaalõ, õt kořada' vahtsit mõttit uma Kihnu kogokunna arõndamisõst. Oppõkääük sai teost tenõ Uiõ-Kuraga Mari (Michelsoni Maria) saadu Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kogokunna iistvidäjä stipendiumilõ.

Kolmõ päävä joosul kaeti päämätselt Verska ni Obinitsa kanti. Kokkosaamisõ' olliva' säet Setomaa kogokunna iistvidäjädega, kaeti üle mi kohaliku' ettevõttõ' ni vahtsõ' tege-mise'. Kihnlaasi võõrustiva' ni säivä' kolmõ päävä kava kokko sootška' Vabarna Jane ja Raudoja Ahto.

Kihnu' Uusvadah.

Vabarna Jane pilt

Edimätsel õdagul oll' Lahe baarih ütine kultuuriõtak leelokooriga Verska Naase', küllakostist Kihnu tandsooppus, Kihnu sai, räimerulli'. Mi puult vasta seto leelo ja sõirapala. Üüma-jast järvevaatõga Verska Kuu-

rortravikeskus. Tõõsõl pääväl kaeti üle Linnusõ Marje tutvustamisõl Verska Talomuuseumi taloelo ni eläjäkari, Reegi maja, Treski kontsertlava. Lisast Verska giidituur ja Verska Resto küllästüs. Obinitsa puul oll'

kaemist hulga: Kirsi Talo, Uusvada Kultuuriküla, Ollõluuja pruulikoda, Mehilasõ Margiti rõivakoda. Kaeti ka Ilmaveere kompleksi ja Piusa rongijaama tett Savikota. Aifumma kõigilõ, kiä' kihnlaisilõ Setomaa ehedüst tutvustiva'!

Kihnu aprillikuu aoleheh om ka pikk artikli oppõkääügist Setomaalõ. Kihnu' kitvä' mi kandi inemiste joudlust ni ütist kuuhtüüd. Esile tuudi Setomaal umakeelitsidõ sõnno, viitadõ, mustridõ kasutamist kujundusõh, infotahvlidõ ni QR-koodõl põhinõvat audiovisuaalsõst giidi. Viimädse' omma' lahõndusõ', mia' tüütäse' mitmõh keeleh ni omma' mugava' turis-tilõ kasutamisõst.

Oppõkääük kinnit, õt kimmäs kogokund sünnüs kuuhtüüst, uma eriperä väärtustamisõst ni julgusõst teküs olla'. Loodami, õt saamõ piä Kihnu saarõ pääle kořtma minnä', õt Setomaalõ vahtsit mõttit kořada'.

VABARNA JANE

Petsere Piitre kefk.

FB pilt

Šoo aasta aprillikuuh saa müüda 145 aastat üte tuntu Petsere kunstnigu Aleksander Denissovi (1881–1955) sündumisöst. Elo vei tedä kodoliinast kavvõ, a viimädse' 30 eloastat oll' tä köüdet Petsere ja Petseremaaga.

NASSARI ELVI

Sündünü' oll' timä Petsere liinah 8. aprillil (vana kalendri perrä 27. märdsil) 1881. aastal. Mõlõmba' vanõmba' olli' niisamatõ Petsereh sündünü' – esä Mihail 26. septembril 1841, imä Olimpiada (näiona Vorobjeva) 6. augustil 1852. Vanõmbidõ surmaaigu olõ-i tiidä'.

Arvada oll' tsura andõrikas ja nii saadõti timä tsaaripääliina kunsti opma. Peterbuurah sai tä tutvast uma tulõvadsõ naase Aleksandra, näiopõlvõnimega Izmailova, kiä oll' sündünü' 28. aprillil 1897 Peterbuura lähkoh Tsarskoje Selooh. Säalsamah kotusõh nuurpaar ka laulatõdi 25. novembril 1917. Noorik oll' uma üläst tervelt 16 aastat noorõmb. Järgmätse aasta 25. augustil sündü näil poig Mihhail.

Pääle verevidõ revolutsijat ja võimuvõtmist läts Peterbuurah tsaariõukunnaga köüdet inemisel elo rassõst, kunstnik tulf ar' kodopaika arvada 1920. vai 1921. aastal. Edimält eleti Võroh, kohe Aleksander sai tüühü oppajidõ seminari. 1920. aastidõ keskpaiku tulf tä Võrost ar' üteh perrega Petserehe elämä. Petsereh elli tä Kivi huulitsah, perästpoolõ Võro huulitsah majah nummõr 72. Viimäne elopaik, verevidõst kirpsidõst maja, piasi' Petsereh sooni aoni alalõ olõma. Sääl elli viimäte kunstnigu poig Mihhail, kedä mi perreh ülti Tennis Mihkal.

Šooni aoni olõ-i Denissovist üttegi põhaliigumbat kirotuist ilmunu', olgu' šoo edimäne timä mälestüest.

Kunstiharidus tsaaripääliinast

1907. aastal, 26-aastatsõna lõpõd Denissov korgõmba kooli, paron Aleksander von Stieglitzi nimelitsõ Kunsttüstüsakadeemia. Tuu kunstikuul tüütäs Peterbuurah sooni aoni, aastast 2006 anti koolilõ tagasi vana, Stieglitzi nimi. Koolih valmstõdi umal aol ette kunstnikkõ, kiä' saiõ' aamõtihõ kohegi tüüstüstõistõ vai vabrikihõ. Tüüstüskunstnigu aamõti kõrval sai säält vil kah oppajakutsõ, minkõga sai oskusõ' tüütämisõst joonustus- ja joonõstamisoppajana aamõtikooleh, päämätselt keskastmõ kunsttüstüskoolih. Pääle joonstamisõ, joonõstamisõ, maalimisõ

ja ornamendioppusõ opati sääl ka põhaliigult kiviragomist ja savist, kipsist vai muust matõrjalist inemisõ- ja eläjakujoõdõ vuulmist.

Stieglitzi kunstikoolih olli' opnu' ka mitmõ' Eesti tuntu kunstnigu' nigu Burmani Karl (vanõmb Burman), Prometi Aleksander (elli ja tüüt kah Petsereh), Koorti Jaan, Mägi Konrad, Triigi Nikolai ja mitmõ' töösõ'. Arvada oll' mõnigi nuist ka Denissovilõ hüä tutva. Ka president Pätsi veli Pätsi Viktor, kinkõst sai Tallinna Kunsttüstüskooli edimäne juhataja, oppõ tuuh koolih.

Pääle Stieglitzi kunstikooli lõpõtamist oppõ Denissovi Aleksander aastil 1907–1908 edesi skulptuuri alal Peterbuura Keiserligu Kunstidõ Akadeemia Korgõmba Kunstikooli maali- ja skulptuuri (vuulmisõ) osakunnah. Olgu' siihkõsil ar' nimmät, õt tuuh koolih oll' opnu' (peräst ka opanu') Eesti tuntu maalja Köleri Johann. Sääl sai' korgõmba kunstiharidusõ mitmõ' eesti vanõmba põlvõ maalja' ni kujuri' nigu Ravva (Raud) Kristjan, Janseni August ja Adamsoni Amandus.

Kunstioppaja Võroh ja Petsereh

Pääle Petrograadist ar'tulõkit tüüt Denissov Võroh. Võro Oppajidõ Seminariih, mia oll' ello kutsut pääle Vabadussõta 1. septembril 1920, and' timä aastil 1921–1925 kujodõ vuulmisõ oppust. Tuuh seminariih tüüt Denissoviga üteli aol, aastil 1921–1924 vil ka timäst aasta jago noorõmb kunstnik, graahvik ja kiränik Vahtra Jaan. Vahtra opaš tulõvaisilõ oppajidõlõ joonstamisõ ja maalimisõ. Vahtra oll' kah opnu' tsaaripääliinah. koh oll' 1916. aastal lõpõtanu' Peterbuura Kunstidõ Edendämisõ Seldsi joonstuskooli. Niisamatõ ku Denissovgi, oll' timägi tävëndänü' umma haridust Peterbuura Kunstiakadeemia. Pääle Vahtra Jaani ar'minekõti 1924. aasta keväja võtt sääl joonstusoppaja aamõti üle Denissov.

Võromaa muuseumi kogoh om alalõ päävapiltnik Gustav Zopa seminari koolioppajidõ pilt 1923. aastast, koh töösõh riah hüvvä kätt veere pääl om nätä' kah kunstioppaja Denissov. Võroh and' Denissov kunstitunnõ vil kah Võro Poiglatsi Kimnaasiumih. Ütest timä opilasõst oll' ka Ravva (Raud)

Denissovi Aleksander ummi skulptuuritõiega.

Kreutzvaldi Muuseumi kogo pilt

Petsere kunstnik Denissovi Aleksander

Gustav, kinkõst sai tuntu eesti portreemaalja.

Pääle Võrost kodoliina elämä tulõkit nakaš Denissov tüütämä kunstioppajana Petsere Kimnaasiumih. Sääl oll' timäl näütüest 1936. aastal kokko 15 nädälitunni. Rahvusõlt oll' timä kühl vindläne, a mõistsõ hõste ka eesti kiilt ni opada' koolih algusõh mõlõmbah keeleh. Pääle kimnaasiumi käve kunstnik oppust andmah kah Petsere lähkoh Võmmorskih, koh alosõ 1936. aastast tüüd Võmmorski Ehtüs- ja Keraamiga Koolih (1938. aastast Petsere Tüüstüskeskkuul). Sääl oll' timä 14 oppaja siäh ainumas vindläne (siski eestimiilne miis, oll' ka Kaitsõliiduh). Denissov opaš Võmmorskih latsilõ joonstamisõ ja joonõstamisõ. Näütüest 1938. aasta sügüse oll' timäl anda' kokko 8 nädälitunni: 2 joonstamisõ üldtunni ja 6 erialadsõ joonstamisõ ja joonõstamisõ tunni savitüü (keraamiga) alal oppidõlõ. Pääle timä käve Võmmorskihe tunnõ andma vil kol' oppajat. Huvitav om tuu, õt ka koolijuh Ivaski Karl oll' inne Eesti tagasitulõkit Peterbuurah/Petrograadih elänü', sääl kah kogoni umma tüüstüst pidänü'.

Kas Denissovi Aleksander tüüt vil kah päälõ sõta Petsere eesti keskkoolih, tuud olõ-i mullõ tiidä'. Arvada tüüdä-s, kuna tuulaiga oll' tä joba elähünü' ineminõ. Timä pujast Mihhailist sai kah oppaja, kiä kah mõistsõ eesti kiilt. Nigu mäletäs Petsere kooli vilistläne Matsi Luule: „5. klassist õpetas joonistamisõ ja võimlemist õpetaja Denissov, alati suurtes kirsasaabastes.“ Mi poolõ Tsäältsüvvä küllä sõit Tennis Mihkal piimä perrä jalgrattaga – laja' pöksiveere' olli' mõsulõksõga ar' kimmütet. Mullõ ku latsõlõ tundu huvitav miis.

Kimmäs kunstvuulja

Vuulmistõiega alosõ Denissov Aleksander joba Peterbuurah opmisõ aigu. Umakäelitsõh eloluuh, mia om hoiul Eesti Kunstimuuseumih, om tä märknü': *Töötasin restauraatorina skulptuuri ja voolimise töõde alal Tsarskoje Selo suures lossis igal suvel 1903. kuni 1916. aastani. 1910 tegin suurvürst Nikolai Nikolajevitši [keisri Nikolai I pujapoig] lossis Petrogradis kõik skulptuurilustused nii sisemistel kui välistel seintel.*

Petrogradi Kunstidõ edendämisõ Seldsi võistlusõl sai Denissov üte uma kujo iist kah edimätse avvuhinna. Timä vuulmistõid, arvada kipsikujosõ, oll' väläh kah Peterbuura Keiserligu Akadeemia keväjätõsil kunstiväljapanõkidõl aastil 1914–1916.

Ka kodomaalõ joudõh tekõ tä tüüd kunstvuuljana (*skulptorina – toim*) ja võttõ osa kah vuulmistõigõluisist. Näütüest om tä kirotanu', õt üts kavandustüü Vabadussõa mälestüsmärgilõ Võro võitõ edimätse avvuhinna. Ka tekõ timä aastal 1925 uma kavandusõ Fr. R. Kreutzvaldi mälestüssambalõ, minkõst om väigõkõnõ, umbõs 58 cm korgunõ kujo alalõ Võro muuseumih. Võitjast saiõ tuukõrd siski Adamsoni Amandusõ tüü – Lauluesä kujo panti Tamula järve veeritshe parki pistü 1926. aastal. Üts Denissovi voolit Kreutzvaldi rinnakujo kaurisõ kunagi vil kah Võro Realkimnaasiumi saali. Tõõnõ kipsist rinnakujo oll' voolit kuulsa naisluulõtõja Koidula mälestüest (kae' pildi pääl).

Denissovi kavandusõ perrä tetti valmist Vabadussõah hukka saanu' Võromaalt perikaptent Friedrich Vreemanilõ pühendet skulptuur – „graniidist ja pronksist mälestüssammas“ (nimmät kunstnigu

eloluuh, õt olõvat olnu' Husari lähkoh). Vreemani graniidist ja pronksist mälestüssambast saa kaia' pilti ilmavõguh, a tuu om Pindi matusõaiah. Kas tuu om olnu' kõik aig sääl ja kas ka tuu mälestüskujo luujast om olnu' skulptor Denissov – tuu olõ-i mullõ tiidä'. Arvada, õt om.

Kunstniguna Petsereh

Petsereh tekõ kunstnik 1920. aastidõ töösõl poolõl tüüd mitmõ olulitsõ huunõ valmistamisõl. Liina üte ilosamba maja, Petsere Ütishumanitaarkimnaasiumi huunõlõ tekõ Denissov arvada aastil 1925–1926 välimätse' ja sisemätse' „skulptuur-ilustused“ (kunstnigu eloluuh om tuu ar' märgit). Pääle tuu tekõ tä kipsikauustuis vil kah tõisilõ liina kivihuunilõ. Nii oll' Kaitsõliidu Petsere Maleva majal katusõ kelbä pääl algusõh üts suur kipsist ilostus, mia peräst nätä' ar' üle krohvti.

Petsereh om timä vuulnu' ka setodõ jaost olulistõ inemistõ lauluimmi Hilana Taarka ja Martina Iro kujosõ. Kalkuna Andreas om kirotanu' Setomaa 3. kogoteosõh lk 442 viitõga Setoola Sirgvo kirotusõlõ 1922. aastal ilmunu' seto lugõmikuuh, õt „kujo' olli' tett vabakunstnik vuulja Denissovi puult savist, a õkva kui elävä". Taarka kujo oll' viil päälõ kauba bronsvõrmiga üle valõt'.

Tuusama Taarka kujo (või olla' kah, õt mõni illatsõmb) oll' arvada väläh kah 1933. aastal Petsere kunstinäütüsel. Tundmalda kunstihindaja om aoleh kirotanu' nii: *Silmatorkawalt hästi väljatõõtatauna on meile üleriikliselt tuntud Setu laulik Hillana Darka. Nimetatud töö wääriks teed kunstimuuseumi. Darka näib elawana, puuduwad vaid veerivärsid.* (Kunstinäitus Petseris. – Petseri Uudi-

sed, 3. detsember 1933). Olgu' vil ar' tähendet, õt kõrrakõsõ ao peräst, sama aasta 27. detsembril oll' kuulsa seto lauluimä hingemineng.

Pääle kujodõ tekõ kunstnik ka maalõ. Nii om tä maalnu' pildi päälõ kah Petsere maastõrat, midä omma' kujotanu' mitmõ' kuulsa' eesti ni vinne kunstnigu'. Kirotusõ iihpuul nimmät kunstiarvustusõh om märgit timä näütüsepilte kotõsilõ: *Denisowilt on weel esitatud akwarelle, mis suuremaju tunduwad magusatena, neist wõiks siiski mainida kloostri motiivi, mis on kaunis waba ja maitsekas.*

1937. aastast sai Denissov Haridusministeeriumi Kutsõoskusõ osakunnast tunnustusõ, õt timä om arvat „diplomeeritud kujutavkunstnikuks skulptuuri alal“. Kahõst olõ-i Denissovi voolit lauluimäde kujodõst mul midägi tiidä', olõ-i tiidä', kohe na jäie'. Olõ-i tiidä' kah üttegi maali maastõrast.

Kinkõl huvi, sis Denissovi skulptuuriõ ja maalõ saa kaia' Piho Mare kirotot raamatuh „Petseri – 20. sajandi väike Euroopa linn“ (ilmu 2013). Üte Piho hindä valdusõh olõva pildi pääl (lk 187) om kujotõ 1938. aasta näütüsesaali Vinne Haridusseltõ Majah, kohe olli' väläh pantu Kalašnikova Anna maali' ni Denissovi skulptuuri'. Niisamatõ saa Petsere kunstnigu luudu kujosõ nätä' šoo aolehe pildi pääl.

Ku kiäki tiid midägi Denissovi Aleksandri alalõ jäänü' kunstitõiest, sis andkõ' mullõ lahkõstõ tiidä': elvi.nassar@gmail.com, tel 5862 6057.

Šoo kirätüü kokkosädmisõl omma' abist olnu' Rahvusarhiivi ja Eesti Kunstimuuseumi käsikiralitsõ' matõrjali', umaolinõ aokirändüs ni Kalkuna Andreasõ ja Piho Mare kirotusõ'.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle,

tel 5656 9079, e-post: kauksiyulle@gmail.com

Toimõtaja (lisaleht Vahtsõ Vallah) Braidaksi Arved,

tel 518 9658, e-post: arved.breidaks@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ

Külesädmine Lööpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumäe Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelill Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjã: Printall AS

Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

ja lisalehte Vahtsõ Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyulle@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinita küla, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': arved.breidaks@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Mikitamäe elanikud on ette võtnud aastaid keset küla tühjalt seisnud kauplusehoone taaselustamise. Seekord külakeskusena.

Fotod: Arved Breidaks

Mikitamäe naised äratavad norus maja külakeskuseks uuesti ellu

Külaselts Tegus Mikitamäe võttis kümneks aastaks rendile pea 11 aastat tühjalt seisnud endise Tooma kaupluse ning plaanis kujundada sellest külakeskuse, et rahvas võiks koos käia röömu loomas, aga suure häda korral saaks ka peavarju.

ARVED BREIDAKS

Tooma kauplus seisib pea 11 aastat tühjana.

„Vaatasin seda hoonet, kui tühi ta on ja kui ilusa koha peal, siis tekkis tunne, et võiks seda kasutada,“ rääkis külamaja üks eestvõtja Aita Palolill. „Kõigepealt tuli mõte kasutada platsi väituruna, aga sinna ta jäi. Vähemalt paiskasin õhku ideed, et see koht võiks kasutusel olla.“

Mikitamäed läbiva Tartu-Räpina-Värška maantee servas konutav Tooma kauplus avati 2002. aastal ning suleti 19. septembril 2015. Sealtsaadik on maja oodanud head mõtet, mis sinna elu tagasi tooks. Hoone omanik on OÜ Värška Laht.

„Ma rääkisin paar aastat tagasi poe omanikuga, et mis oleks kui...“ meenutab Mikitamäe külavanem Piret Kase. „Siis ei olnud [rendile võtta] võimalik, aga nüüd sügisel tuli [ettevõtte juht] Even [Toomas] ise, et kuule, mõtel on täitsa jumet.“

Mõttele ühiselt jume andmine lõppes sellega, et küla-

selts ja Värška Laht sõlmisid kümneks aastaks rendilepingu, mis võimaldab hoone külakeskuseks kasutusele võtta. Selleks, teadagi, kulub raha, mida külaseltsil kohe seinakapist palju võtta pole. Loota tuleb toetusprogrammidele.

„Igal juhul mina pingutan kõigest väest ja kõigest hingest kõikide oma oskustega, et need projektid saaksid kirjutatud ja esitatud,“ töötas Kase. „Edasi ei ole enam meie teha, aga igal juhul ükski projekt ei ole siin tehtud projekti enda pärast, vaid ikkagi hästi otsest vajadusest.“

Selleks, et tühjast majast saaks toimiv külakeskus, on plaanis sinna rajada kogukonnakööki, jõusaali ning kõigile ligipääsetavat tualetti. Igasse ruumi neist kolmest on eraldi sissepääs, mis teeb maja haldamise mugavaks.

Külal on valminud ka krii-

siplan, mille järgi võiks maja häda puhul olla Mikitamäel see koht, kus saab vajadusel sooja, on olemas elektrigeneraator ja abistavad inimesed.

„Meil on plaan teha siia tunnustatud köök, kus saavad oma tooteid valmistada need, kellel kodus seda tunnustust ei ole võimalik või mõistlik saada,“ selgitas Kase. „Teeme ka ise pirukalõhna majja ja kui on tõsine kriis, siis on see koht, kus saab suure potiga suppi teha.“

Vesi supi keetmiseks saab peagi majja sisse, kui veevärgifirmaga sõlmitakse liitumisleping, ent külarahval on kavas kasutusele võtta ka naaberkiinnistul asuv salvkaev – avaliku kaevuna. See vajab esmalt puhastamist ja lisatakse käsipump, misjärel saab sealt igaüks vajadusel vett võtta. „Igaüks ei taha pudelivett ja mikroviõi nanoplasti organismi, vaid puhast joogivett,“ selgitas Kase.

„Mida rohkem sealt vett võetakse, seda parem vesi on.“

Majas on plaanis hakata korraldama käsitöö õpitubasid, tuleb lugemisnurk ja lastenurk. „Kuna vaimne tervis on hästi päevakorral, siis see võiks olla koht, kuhu inimene saab tulla, et ta ei tunneks ennast üksikuna. Meil on kortermajades päris palju üksikuid inimesi,“ rääkis Kase.

Kuidas selts aga maja ülalpidamiseks tulu teenima hakkab, vajab veel häid mõtteid. Üks ettevõtja on soovinud tulla allüürnikuks ja tulu loodetakse käsitööst ning kohalike toodete müügist. Tänavu on Mikitamäe kord võõrustada Seto Kuningriiki, mis samuti võiks külamaja kassale ergutavalt mõjuda.

Aasta alguse seisuga oli Mikitamäele sisse kirjutatud 253 inimest. Eelmisel nädalal otsustas külaselts, et hakkab iga pühapäev korraldama Mikitamäel talguit, ning eelmisel nädalal tehtud start kukkus ootamatult hästi välja.

Maivi Laari sõnul tuli välja vähemalt veerandsada täiskasvanut ning ringi jooksvaid lapsi polnud neil kaasas sugugi palju vähem – 15 tükk.

See paneb külavanema sarama. Iga päev lükatakse tema sõnul küla vahel kuut lapsevankrit. „Jumalast äge,“ pahvatab Kase. „See ongi motivatsioon, et elu läheb edasi. Tasub pingutada. Meie oleme need, kes siin elu hoiavad, aga lapsed ja noored viivad edasi.“

Meremäel mälestati küüditamise ohvreid

Meremäe leinapargis langetati märtsiküüditamise aastapäeval ohvrite mälestuseks pea ning loeti ette kõigi 77 aastat tagasi Meremäe vallast vägisi Siberisse viidud 69 inimese nimesid.

„25. märtsi mälestuspäev tuletab meile meelde, et ajalugu ei tohi korduda. Mineviku õppetunnid peavad meid suunama kaitsma vabadust ja inimväarikust kõikjal maailmas,“ ütles Setomaa valla valitsuse nimel sõna võtnud Raili Möttus. „Süütame 25. märtsil küünlad nende mälestuseks, kes viidi Siberisse, ja

nende auks, kes täna kannatavad. Mäletame, meenutame ja seisame üheskoos õigluse eest, et sellised kuriteod ei korduks enam kunagi.“

Mälestushetkedel osalesid Meremäe kooliõpilased ja õpetajad. Rein Tarros oli õpilaste rongkäigu ees ühes Eesti lipuga, mis koos küüditatutega käinud ära Siberis ning sealt tagasi toodud.

Vedosnik Aare Hörn luges ette märtsiküüditamise ajal siit viidud 27 pere, kokku 69 inimese nimesid.

ARVED BREIDAKS

Meremäe külarahvas mälestas leinapargis küüditamisohvreid.

Foto: Arved Breidaks

Euroopa Komisjoni Eesti esindus tutvus Setomaaga

Euroopa Komisjoni Eesti esindus külastas märtsi lõpus kahel päeval Võru maakonda, viibides neljapäeva õhtust Setomaal, et siinsete röömude ja muredega kursis olla.

„Meie eesmärk on paremini aru saada, millised mured ja röömid siin kohapeal on,“ selgitas esinduse juht Ave Schank-Lukas. „Siis saame seda edasi rääkida inimestele, kes aitada saavad, ja kui me ise aitada saame, siis teha seda, mida saame teha.“

Külalised käisid Obinitsas Ilmaveerel ja Lõuna-Eesti aiasaaduste väärinduskeskuses, Värskas külastati koolimaja ning suunduti edasi idapiirile.

„Igal pool oli väga soe vastuvõtt. Üldse ei taha koju minna, inimesed on nii toredad ja soo-

jad,“ rääkis Schank-Lukas. „Mis Setomaal silma torkab, siis siin on väga tugev kogukonna tunne. Aga siin on ka väljakutsed, mida mujal ei ole.“

Eelkõige on need seotud Setomaa paiknemisega idapiiril. „Siia on vaja teistsugust tähelepanu nii riigilt kui Euroopa Liidult,“ tõdes esinduse juht. „Idapiiri aladel fookus ka praegu tegelikult on. Seda me natuke siin selgitasime ka ja andsime soovitusi, mida kohalikud saavad ise teha, et neid teemasid tähelepanu alla tõsta, kus vaja. Siin on palju ägedaid asju ära tehtud ja tihtipeale kogukonna toetusel ja tegutsemis- tahte pealt. Aga rahalist toetust on ka vaja,“ lisas Schank-Lukas.

ARVED BREIDAKS

Euroopa Komisjoni Eesti esindus külastas ka Setomaa koolide Värška õppekohta.

Foto: Arved Breidaks

Kevad on täies hoos

Kui põllumehed kevadel kiirustavad põldudele, et külvi- ja harimistödeks õiget aega mitte maha magada, siis on ka vallas kevadised tööd täies hoos.

Heameel on tõdeda, et tänavune kuiv kevad ei ole vallateid oluliselt kahjustanud ning lehe ilmumise ajaks on kohalike teedelt juba massipiirangud maha võetud. See ei tähenda siiski, et kõik on korras – ees seisavad jätkutööd. Kevadel hooeldatakse teid ja tehakse tolmutõrjet ning pärast teehoiukava vastuvõtmist suvel toimub ka teede remont. Teede investeeringuteks on alati raha nappinud, kuid iga-aastane samm-sammuline remont annab märgatava tulemuse. Üldistatult võib öelda, et valla teed on normaalses seisukorras.

Lisaks niidetakse suvel teeääri ning sügisel lõigatakse võimaluse korral neis kohtades, kus põõsad ja oksad on teedele liialt lähedale kasvanud, ka võsa. Sel aastal oleme juba vahetanud ja remonitinud truupe ning see töö jätkub. Rõõmustav on ka see, et õpilasiinid laienevad Tonja ja Popovitsa suunal, kus on sirgunud kooliealised lapsed.

Heakord on teema, mis ei saa kunagi lõplikult valmis. Seetõttu on vaja tegeleda ka nende maaomanikega, kes on oma kinnistu hooletusse jätnud, ning vajadusel teha ettekirjutusi. Heameel on näha, et küldades toimuvad heakorralgud ning kindlasti leidub kaasalööjaid ka „Teeme ära“ talgupäeval.

Mainimata ei saa jätta ka Seitsmemäe kui sümboolse maatähise arengut. Meile ajalooliselt oluline objekt avatakse võidupüha eel. Kõik, kes soovivad anda oma panuse objekti valmimisse, on oodatud 3. mail talgutele.

Palju kõneainet pakkunud Balti kaitsevööndi rajamine on samuti hoo sisse saanud. Selleks et kaitseliini rajamine kulgeks sujuvalt, oleks inimestega läbi räägitud, kogukonnale vastuvõetav ning võimaliku agressori jaoks mõjus, on Kaitseväge, Setomaa vald ja Setomaa Liit allkirjastanud hea tahte kokkuleppe. Selle eesmärk on arvestada kõiki aspekte ning muuta Eesti ja Setomaa praeguses turbulentses maailmas turvalisemaks. See ei tähenda üksnes kaitsekraave, vaid ka head koostööd ning igasse piirkonda sobivaid ja tõhusaid kaitserajatisi.

Samas on meid ees ootamas tõenäoliselt suurepärase suvi koos väga võimsate üritustega. Soovin kõigile toredat kevadet ja rõõmu südamesse!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Karoliine Marinitševa jaoks on töö noortega tuttav.

Fotod: Arved Breidaks

Setomaa Noorsootöö keskusel on uus juhataja

Setomaa Noorsootöö keskuse juhatajana alustas 30. märtsist tööd Karoliine Marinitševa, kes soovib olla Setomaa noortele nende unistuste poole liikumisel suunaandjaks.

ARVED BREIDAKS

„Viin ennast kurssi, mis siin toimub, kuulan ära, millised on noorte ja noorsootöötajate soovid, ning nii palju kui võimalik, hakata nende suunas liikuma,“ ütles Karoliine Marinitševa esimesel tööpäeval Setomaal.

Setomaa Noorsootöö keskuse koosseisu kuuluvad Värskas noortekehtkeskus, Mikitamäe noor-

tekeskus, Meremäe noortekehtkeskus, Obinitsa noortetuba ja Värskas ekstreempark.

Marinitševa jaoks on töö noortega tuttav. Varem on ta noorsootööd teinud Valgamaal, kuid Antsla vallast pärit olles soovis ta naasta tööle kodumaakonda. Setomaal avanes lisaks võimalus astuda ka karjääriredelil aste kõrgemale – saada noorsootöö juhatajaks. Mida uus juht siis plaanib?

„Ma arvan, et üks asi on noorte jaoks lihtsalt olemas olla,“ vastas ta. „Kuulata, mida nad soovivad, ja võimalikult palju vastu tulla, mitte täiskasvanuna ise otsustada. Näidata noortele, millised võimalused neil olemas on, ja anda suund, kuidas oma unistuste suunas liikuma hakata.“

Kohalik noortekehtkeskus on koht, kus noored leiavad endale meelepärast tegevust, mis on ühtlasi ka alternatiiviks nutiseadme silmitsmisele. „Noor ei ole ekraani taga, kui tal on muud teha. Neile tuleb võimalusi pakkuda,“ selgitas Marinitševa. „Mida noored vajavad,

on usaldus ja kuulamine täiskasvanute poolt.“

Marinitševa on kümme aastat kuulunud Kaitselehti ning Valgas keskaridust omandades õppis riigikaitse ja siseturvalisuse suunal. Setomaa asukoht Eesti idapiiril on talle väljakutset pakkuv. „Mulle meeldib panustada kohtades, kus ma näen tohutut potentsiaali ja arenguruumi,“ selgitas ta. „Enne töötasin Valgamaal, mis on ka piiriäärne ala. Nüüd siin. Tihti on piiriäärset alad jäänud varju ja minu soov on seda kuvandit positiivses suunas muuta ning anda oma panus uute ideede ja uue energiaga.“

Värskas veekeskuse hotell avati taas külastajatele

Värskas kuurortravikeskuses taasavati põhjaliku uuenduskuri läbi teinud veekeskuse hotell, kus on puhkajate päralt 24 tuba kuni 49 külalisele.

„Viimased kuud on olnud töökad. Nii töökad, et vahepeal tundus, et võiks ise ka siia hotelli sisse kolida,“ ütles kuurortravikeskuse juht Kairi Ustav avamisel. „Aga nüüd on see kõik tehtud ja tulemus on teie ees.“ Remondi järel on hotell saa-

nud juurde setopärasust – natuke mustrit, natuke loodust ja parajalt palju rahu.

Setomaa vallavanem Raul Kudre lausub avamisel, et veekeskuse sünni 2000. aastatel on tänini hea näide ettevõtluse ja kohaliku omavalitsuse koostööst. Pealinnast vaadates ääremaal on see elu ja ettevõtluse edendamiseks väga oluline.

ARVED BREIDAKS

Lindi lõikasid läbi Värskas kuurortravikeskuse juhataja Kairi Ustav, EKE juhatuse liige Karl Ader, sisearhitekt Ulvi Raudsik, kuurortravikeskuse nõukogu esimees Madis Talgre ja Setomaa vallavanem Raul Kudre.

Foto: Arved Breidaks

Ohtlike jäätmete kogumisringid Setomaa vallas

Ohtlike jäätmete kogumisringid toimuvad tänavu kahel korral: 9. mail ja 15. augustil.

Kogutavad jäätmetüübid on lahustid, luminestsentslambid, mootori-, käigukasti ja määrdeõlid jaepakendis, ohtlike aineid sisaldavad värvid, trükivärvid, liimid ja vaigud, ohtlikud kodumajapidamises tekkinud õli- ja rasvajäät-

Pane tähele!

Kuupäevad:

- 9. mai ja 15. august
- Kogumiskohad ja kellaajad:
 - Luhamaa külaplatsi kõrval kella 9-10
 - Meremäe korrusmajade juures kella 10.30-11.30
 - Obinitsa kaupluse juures kella 12-13

med, patareid, akud, pestitsiidid, saastunud pakendid, sortimata ravimi kogumid, õlifiltid, pliikud, õli sisaldavad veo- ja hoiumahutite ning vaatide puhastusjäätmed.

Suurjäätmeid enam ei koguta. Suurjäätmed on suuremahulised jäätmed, mida kaalu või mahu tõttu ei ole võimalik tavalise olmejäätme konteine-

riga üle anda (mööbel, madratsid, vaibad, jalgrattad jms).

Asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale (eterniit) vastu ei võeta, kuna tegemist on tasuta jäätmega, mis tuleb viia jäätmejaama. Kasutatud autorehve kogumisringi käigus samuti enam vastu ei võeta. Rehvid tuleb viia jäätmejaama.

Setomaa Vallavalitsus

16. mail 2026
kell 9-15.30

KOGUKONNAFESTIVAL

Tasuta!

Obinitsas

Neli nägu ja ühine hingamine

Setomaa kobarkool Värskas, Mikitamäel, Meremäel ja Obinitsas on lõpetamas teist õppeaastat. Meid käiakse külastamas kaugemalt ja kohalik kogukond tunneb samuti huvi, kuidas on edenenud tegevused õppekohtades eraldi ja ühtse kooliperena.

PILLE LIBLIK
Setomaa koolide direktor

Hoolitakse õpilaste edenemisest nii õppimises kui individuaalses arengus, vähetähtis pole ka koolimajade olukord ja ühistegevused. Aasta ringi kirjutame oma toimetamisest lugusid valla lehes, meist on kirjutatud nii piirkondlikes kui üleriigilistes väljaannetes. Igal õppekohal on oma sotsiaalmeediakanal, mis toob huvilisteni põnevaid tegemisi, õpilaste saavutusi ja sündmusi koolielust. Meedias ja sotsiaalmeedias jagatud lood näitavad, et tegemist on olnud sisulise muutusega, mis tagab võrdväärsed õppimisvõimalused ja samas iga õppekoha oma näo.

Ühtse, sealhulgas visuaalse identiteedi loomine on olnud teadlik valik. Mullu kavandatud õpilaste Setomaa koolide logo, millele kirjutavad kevadeks juurde loo, mis meie tegevust ja omanäolisust avab.

Sotsiaalmeedias jagatud pildid ühistest sündmustest, olgu selleks valla hariduspidu 1. septembril või eri õppekohtade õpilaste koostööpäevad või vabariigi aastapäeva tähis-

tamine, rõhutavad, et tegemist on ühe kooliperega, mitte eraldiseisvate väikekoolidega.

Ühtset identiteeti toetavad erinevad liikumised, omakultuuri ja ettevõtlikkust edendavad algatused. Üldõpetus algklassides, minimaalsed kodused ülesanded ja õpetajate tähelepanelikkus õpilaste suhtes on ühised jooned kõikides õppekohtades.

Oleme kokku leppinud, et jõulupidusid ja lõpuaktuseid tähistab iga õppekoht omaette ühes lapsevanemate ja kooli toetajatega kogukonnas. Igas õppekohas tegutseb muusikakool ja see paistab sündmustel silma. Regulaarsed ühisüritused õpilastele ja õpetajatele aitavad kogeda ühtekuuluvust ning jagada kogemusi. Sellised lood levivad aktiivselt ka sotsiaalmeedias, kujundades kuvandit elujulisest ja koostööst koolivõrgust.

Pere, kes soovib, et tema laps õpiks kodukohas, kuid valla-keskusele lähedal, peaks valima Mikitamäe kooli, mis paistab silma rahuliku sisekliima ja individuaalse lähenemisega.

MIKS MIKITAMÄE? Sealne mitmekesine õpe tähendab palju väljasõite ja õppimist väljas ning võimalusi, mis võivad muidu jääda kättesaamatuks. Põnevad külalisesinejad ja tegus koostöö kooli toetavate kohalike ettevõtjatega innustavad õpilasi. Me löimise teaduse, ettevõtlikkuse ja praktilised tegevused ning pöörame üha enam tähelepanu seto kultuurile.

Väikesed liidetud klassid väikeses majas annavad individuaalse lähenemise. Tasa-kaalukat õpetajatel on aega õpilaste jaoks, õpet kohandatakse õpilaste vajaduste ja eripäraga.

Koolil on põnev ja turvaline asukoht, kuhu lapsed tulevad jala või hea bussühendusega, me veedame palju aega õues, sh madalseiklusrajal, söökla ja tehnoloogiaõppe ruumid on renoveeritud ja toit maitsev.

Mikitamäe suur koolimaja ootab remonti, kuid on sellele vaatamata lapsesõbralik, hubaste nurgakestega ja kodune.

Perele, kes soovib, et laps käiks koolis, mis toimib hästi, on turvaline, toetav ja kogukondlik, on sobiv valik Meremäe õppekoht.

MIKS MEREMÄE? Koolis töötavad õpilaste heaks pädevad, kogunud, kaasaegsed,

loovad, hoolivad, pühendunud õpetajad, märkimist väärib meesõpetajate suur osakaal. Ka liitklasside tingimustes saavutavad õpilased häid tulemusi.

Õppekeskkond on hubane, klassiruumid vajavad küll värskendust, kuid on hoolitsetud ja korras ning õdusalt sisustatud. Kasutame kaasaegset tehnikat, soosime loovust.

Omakultuuri õpe paistab hästi silma: koolimajas on nähtaval setopärasus, seto keel ja kultuur on silmale nähtaval ning õpilased saavad sellest inspiratsiooni.

Meremäel teevad õpetajad valikuid ja planeerivad tegevusi nii, et kõik õpilased tunnetavad end ühe suure perena. Lapsed tulevad kooli ega taha päeva lõpus lahkuda.

Meie suurimasse, Värskas õppekohta, võtame rõõmuga vastu õpilasi nii põhikooli kui gümnaasiumiklassidesse.

MIKS VÄRSKA? Kõik klassid on piisavalt väikesed ja toimib individuaalne lähenemine. Märkamata ei jää ükski õpilane ega probleem, põhikoolist alates saab iga laps kogemuse ettevõtlikkust arendada, lugemis- ja liikumistahte.

Siin on mitmekesised võimalused sportimiseks ja liikumiseks renoveeritud võimalas ja korras staadionil ning koolihoovis. Tausta huvitegevus ja ujumisõpetus, unikaalne seto kultuuriruum on loimitud õppetöösse, gümnaasiumist saadakse autojuhtimise õigus, õppimiseks tasuta

arvuti, pakume piisavalt valikukursusi.

Turvalisust loob looduslähedane asukoht mändide all, olulised asutused ja teenused on lähedal, nt noortekeskus, raamatukogu, kultuurimaja, staadion, halduspersonal on piisavalt.

Värskas koolimaja hallid seinad räägivad meie väärtustest ja eripärast, tegusad õpilased esindusel on oma kooskäimise koht. Värskas saab iga laps ja noor tunda end julgelt. Meie valikud 1.–12. klassini on läbi mõeldud ja suured, ehkki õpilasi on vähe.

Obinitsas, kus septembris avatakse uus, 5.–6. liitklass, saavad mõisted individuaalne areng, teadlik õpitemeetne koolikeskkond selge sisu ja tähenduse.

MIKS OBINITSA? Õpitakse elu ja enda, mitte kooli jaoks: riiklik õppekava läbitakse pingevabalt – vähem tuupimist, rohkem seoseid ja elulisi oskusi. Esmaspäevased õpitegevused aitavad koolinädalasse sisse elada, õpetaja plaanib nädala tegevused koos lastega. Mõistlikud kodutööd tagavad hea vaimse tervise ja õpirõõmu. Nädalavahetused jäävad perele!

Terve küla on klassiruum: õuesõpe ja koostöö kohalike meistritega teevad õppimise põnevaks ja praktiliseks. Liitklassis õpivad nooremad koos vanematega ja igaüks on õpetaja.

Seto kultuur: kohalik keel ja kombestik on meie igapäeva loomulik osa. Lapsed osalevad

paikkondlikel kultuurisündmustel, loovad ise kultuuri. Selle kõrval külastame ka kultuuriloolisi kohti ning sündmusi kaugemal.

Obinitsas ei ole lihtsalt „teistsugune kool“, vaid kogukonna läbimõeldud ja kvaliteetne haridusvalik, rõõm iga lapse edenemise üle. Obinitsas on hea partner koduõpet eelislavale perele.

Meremäe, Mikitamäe ja Värskas õppekohtade eripärade säilitamine on väljakutse, millest me hoiame kinni. Igaühel on unikaalne identiteet, mille nähtavaks tegemine peaks tagama, et Setomaa kooli tahavad õpilased tulla mistahes klassi, sest nad teavad, et on haritud ja hoitud.

Ehkki sotsiaalmeedias paistavad välja pigem põnevad ja arendavad tegevused, oleme rahul ka meie õpilaste akadeemiliste saavutustega: kolmandik õpilastest viib koju head ja väga head õpitulemused.

Setomaa koolide kogemus tõestab, et ka hajusas piirkonnas saab haridus olla jätkusuutlik, kvaliteetset ja võrdset haridust pakkuv. Nelja õppekoha nähtavaks tegemise vajadus ei tulene ainult teabevahetusest, reaalselt toimiv haridusmudel toetab nii õppijaid kui õpetajaid kooskõlas kaasaegsete haridusuuendustega.

Tule tutvuma kooliga, kus on ruumi toas ja hoolimist südames. Maikuus avavad kõik neli õppekohta kahel päeval ukсед kõikidele asjast huvitatutele. Lähem info tuleb selle kohta koolide veebilehel.

Setomaa koolilõpetajad said kaasa head sõnad

Setomaa gümnaasiumi ja põhikooli lõpetajad olid vastavalt 7. ja 8. aprillil kutsutud Reegi majja traditsioonilisele valla- vanema vastuvõtule, kus enne eksamiperioodi korraks aeg maha võtta, koos torti süüa ja mõelda tulevikule.

„Enam ei ole nii, et te konkureerite omaealistega Eestis, vaid tegelikult on maailm nii valla läinud, et te konkureerite Euroopa ja laiemalt kogu maailmaga,“ sõnas valla- vanem Raul Kudre abiturientidele. „Kui küsida, kas olete saanud siin piisava baasi alla, mis aitaks maailmas läbi lüüa, siis ma arvan, et tegelikult olete.“

Klassijuhataja Birgit Alamäe käe all lõpetab Setomaa Gümnaasiumi tänavu 11 noort. Vestlusringis tõstis nad oma kooli puhul esile selle väiksusest tulenevat suurt individuaalsust – õpetajal jätkub rohkem aega oma õpilastega tegeleda. Nii siis, kui neid saadab edu, kui ka pilvisematel päevadel.

„Vaikne“, „hubane“, „hea haridus ja noorsootöö“, „Setomaa rahulik tempo“, „palju loodust“ – need märksõnad tõid noored oma kooli ja kodukoha iseloomustamiseks välja. Mis noorte hinnangul kodukandis järeleaitamist vajab, on bussiliiklus, väiksemate teede olukord, aga ka see, et Värskas pole koht, kus oma elu alustada, ehk kinnisvaraturu väiksus.

Tulevik on ühtede abiturientide jaoks juba käegakatsuta-

Setomaa Gümnaasiumi lõpetab tänavu 11 noort, kes jäävad kooli meenutama kui hubast ja head haridust andvat kohta.

vat vormi võtmas, kui peetakse plaani minna edasi õppima sisekaitseakadeemiasse piirivalvuriks ja politseinikuks või siis hakata hoopis буда mungaks. Teistel on saabuvad ajad aga veel selgemate piirjoonteta. Kõlasid plaanid saada näitlejaks, teadlaseks, meediikuks või siis võtta vaheaasta ja veel mõelda, mida tulevikuga peale hakata.

„Igal juhul saate te Setomaa saadikuteks,“ sõnas Kudre. Ükskõik, kuhu elu tänavused abiturientid ka pillutab, on nad ellu astudes ühtlasi ka Setomaa „diplomaatide kooli“ järgmine lend, kelle teod ja tegematajätmised kujundavad inimeste suhtumist kogu Setomaasse.

Pärimine väikesest, tugeva identiteediga kohast, nagu Setomaa seda on, on Kudre hinnangul eelis. „Me globaliseerume, linnastume hulluksminemiseni. Vahepeal tundub, et kuhu siis need väikesed asjad jäävad. Kuhu Põhjalaager jääb? Kuhu seto kultuur jääb? Väikesed külad, Värskas mine- raalvesi?“ mõtiskles ta. „Kõik ei muutu samasuguseks, vaid väikesed erisused tegelikult päästavad maailma.“

Pisut rohkem kui 3000 elaniku- kuga Setomaa vald on tänulik oma noortele, kes on otsustanud siin gümnaasiumihariduse saada. Setomaa koolide gümnaasiumiklassides õpib tänavu kokku 28 noort. Kas lallal jät-

kub jõudu, et oma gümnaasiumi hoida?

„Kui võtta 30 noort siit ära, kui te ei käiks iga päev siia kokku, vaid kusagile mujale – Võrru, Rāpinasse, Põlvasse – jääks Setomaa, Värskas palju vaesemaks,“ selgitas Kudre. „Siis ei tekiks siin teie häid ideid, ei oleks väikseid pättusi, algatusi. See kõik tekiks mujal.“

Pooled ilma peale

Setomaa Kooli Värskas, Mikitamäe ja Meremäe õppekohas saab tänavu 9. klass läbi kokku 20 noorel. Neist hinnanguliselt pooled plaanivad põhikooli järel minna õppima kas mõnda Tartu gümnaasiumi või

Tartu Rakenduslikku Kolledžisse. Umbes pooled aga jäävad Setomaale.

Koduvallas ootab neid võimalus õppida edasi Setomaa Gümnaasiumis. Tartusse minejate valikus on kas mõni sealne gümnaasium või kutseõpe. Välja toodi näiteks elektriautomaatika, ehitaja, tisleri, keevitaja eriala.

„Mõelge ka, et eliitkoolidel on omad tegevused, aga meil on samuti tugevusi, mida eluks kaasa võtta,“ rõhutas Kudre.

Kui vallavanem küsis, mida noored üheksast õppeaastast Setomaalt kaasa võtavad, kõlas pea igast suust vastus, et selleks on „hästi kokkuhoidev klass“ või siis „väikese klassi võlu“.

Setomaa põhikooli lõpetajad said kaasa kinnituse, et kodukoha gümnaasiumis on nad alati teretulnud.

Fotod: Arved Breidak

Seda võlu pole suuremates koolides üldjuhul üleliia palju pakkuda ning võibolla hakkab mõnigi seda taga igatsema. Sellisel juhul, rõhutas Setomaa koolide direktor Pille Liblik, on noorte tagala kodukoha gümnaasiumi näol kindlustatud.

„Kui teil tekib tunne, et seal, kuhu te edasi lähete, pole sellist kokkuhoidvat klassi, kui tunnete end üksik, siis võite täiesti kindlad olla, et Setomaa Gümnaasiumi ukseid on teie jaoks lahti,“ kinnitas Liblik.

„See, et te olete siin midagi kõva häälega välja öelnud, ei tähenda, et see on lõplik otsus,“ jätkas koolijuht. „Maailm ongi selleks, et teda vaadata.“

ARVED BREIDAKS

Kauni kodu konkurs

Setomaa Vallavalitsus ootab kandidaate Setomaa valla 2026. aasta kauni kodu konkursile. Ootame vihjeid kortermajade, ühiskondlike objektide, ettevõtete ning muudugi kodude kategoorias.

Kandidaatide esitamise tähtaeg on 31. mai 2026.

Hinnatakse kodude ja objektide välisilmet. Kauneid kodusid premeeritakse kolmes erinevas kategoorias: 1) põlisko-

dud, suvekodud, talud; 2) seto kodud; 3) kortermajad, ühiskondlikud objektid, ettevõtted, ühistud, külaplatsid.

Hindamiskomisjon hindab kauneid kodusid juuniku jooksul.

Palume märkajatel teada kaunistest kodudest! Ootame vihjeid vallavalitsuse üldmeilile vald@setomaa.ee või telefonil 5745 0133, Erika Joonas.

Setomaa Vallavalitsus

2025. aasta Setomaa valla kauneim kodu oli perekond Kriguli Mälloki talu. Foto: Erika Joonas

Hõbeakadeemia andis uusi teadmisi tervislikust toidust

Setomaa ja Läti Vidzeme regiooni eakad kogusid märtsi keskel toimunud Hõbeakadeemia kolmanda koolituse meistriklassis teadmisi teemal „Tervislik vananemine algab köögist“.

17.–18. märtsil toimunud meistriklassis osales 30 pensionäri, neist pooled Setomaalt ja teised Smiltene.

Kõigepealt selgitas toitumise nõustaja Eva Šmite, miks seeniorid peaksid valgud ja kiudained oma toidus erilise tähelepanu all hoidma. Milliseid toite tuleks eelistada ja miks ning samuti seda, millised toidud oleks mõistlik laualt välja jätta.

Pärast loengut valmistasid osalejad Smiltene tehnikumi õpetajate Vitas Audere ja Edgars Rubenise juhendamisel tervislikke suupisteid, mida üheskoos ka degusteeriti.

Tõdeti, et meistriklass andis väärt ideid ja uusi oskusi. Öhtul

viis külalistemaja Pļavnas pere-naine koos osalejatega läbi lõõgastava ja hingeosutava kakaotseremoonia.

Teisel päeval tutvuti ettevõtte Nauksēni uute võimalustega teraviljatoodete ja kohalikest ürtidest looduslike õlide kasutamisel. Ettevõttes Kõnu Dzirnavas oli aga võimalus õpitoas endale ise leib valmistada.

Kahe päeva ühised praktilised tegevused andsid peale uute oskuste osalejatele ka hea võimaluse vahetada üksteisega kogemusi ja saada lähemalt tuttavaks. Suur tänu huvitava programmi eest Daiga Bojarele ja Ilze Tarasale ning kõigile vastuvõtjatele!

Koolitus toimus projektis Silver Academy, mille elluviimist toetab INTERREG Eesti–Läti Programm 2021–2027. Projekti juhtpartner on Setomaa Liit, partner on Smiltene vald Lätist.

KAJA TULLUS

Hooaeg täis katsumusi ja kordaminekuid

Suusaorienteerumise rahvusvaheline hooaeg viis sportlased sel talvel võistlema Bulgaariasse, Rootsi ja Jaapanisse.

Väraska OK Peko klubist esindas Eesti koondist neli ja Šveitsi koondist üks sportlane: Doris Kudre, Olle Ilmar Jaama, Kevin Hallop, Timo Kudre ja Gion Schnyder. Varasem koondise esinumber Daisy Kudre-Schnyder elas sel hooajal tiimile kaasa kodust, sest perre sündis poeg.

Jaauaril Bulgaaria mägedes Yundolas toimunud MK-etapil tulid Peko sportlaste parimad tulemused sprindidistantsilt. Doris Kudre saavutas 15. koha, Olle Ilmar Jaama 17. koha ja Timo Kudre 45. koha.

Doris Kudre tundis, et edu võti peitus varasemas kogemuses samas piirkonnas võistle-misel. Ta teadis, et ees ootavad pikad ja füüsiliselt rasked tõusud 1700 meetri kõrgusel, keerulised teevalikud ning tehnilised laskumised, kus oli oluline hea suusavalitsemisoskus.

Rootsis Luleås peetud MK-etapil olid olud meie sportlastele sobivamad ja see kajastus ka tulemustes. Olle Ilmar Jaama sõitis end lühirajal kuue parema hulka ja Doris Kudre oli sprindis üheksas.

Olle Ilmar Jaama jaoks oli see nädal viimase kahe hooaja eradaim hetk. Tema sõnul sobisid tehnilised rajad talle väga hästi ning ta suutis teha oma karjääri ühe tugevaima tulemuse. Samuti tõi ta välja, et jäised ja kiired olud koos ühisstardiga tegid võistlused eriti põnevaks. Olle lisas, et sai siit palju enesekindlust ja kogemust, et ka järgmisel aastal MMil tehnilisel maastikul maailma tipuga võistelda.

Suusaorienteerujate hooaja kulminatsioon oli MM Jaapanis.

Foto: erakogu

Tavarajal saavutas Gion Schnyder 14. koha, Kevin Hallopi parimaks tulemuseks jäi sprindis 29. koht ning Timo Kudre sai tavarajal 34. koha.

Timo Kudre, kes õpib ja elab teist aastat Luleå naaberlinnas Umeås, pigem oma võistlusnädalaga rahule ei jäänud. Ta tunnistas, et nii füüsiline vorm kui ka tehniline sooritus ei olnud piisavad, et head tulemust teha. Kõige ereda-malt jäi talle meelde külm ilm ja suur kukkumine lühirajal, kus ta kukkus järsul laskumisel nii õnnelt, et sai mitmest kohast vigastada ja sellega oli söit söidetud.

Hooaja kulminatsiooniks olid maailmameistrivõistlused Jaapanis Hokkaido saarel Rusutsu suusakeskuses.

Sportlased pidid Jaapanis kohanema nii seitsmetunnise

ajavahe kui ka teistsuguste lumeoludega. Esimestel päevadel valitsesid tugevad koorikoolud, mis tähendas, et tava-pärase rajavõrgu lugemise asemel tuli sageli kompassiga suund võtta ja otse liikuda. Lühiraja hommikuks sadas maha umbes 20 sentimeetrit värsket lund ning koos päikesega muutusid olud taas raskeks ja aeglaseks.

MMil jäid eestlaste tulemused tagasihoidlikuks. Parimana sai Doris Kudre lühirajal 25. koha, Olle Ilmar Jaama oli sprindis 29., Kevin Hallop lühirajal 33. ning Timo Kudre 34. Šveitslane Gion Schnyder näitas parimat tulemust jälitussõidus, kus sai 11. koha.

Kahe Peko sportlase jaoks jäi Jaapani MM karjääri viimaseks tiitlivõistluseks. Gioni jaoks ei jää võistlusnädal Jaapa-

nis meelde niivõrd tulemuste, vaid emotsioonide tõttu. Ta kirjeldas karjääri suusaorienteerujana kui teekonda, mis on teda inimesena kujundanud. Tema jaoks on kõige olulisemad inimesed, kellega see tee on koos läbitud.

Ka Kevin teadis juba pikalt ette, et see jääb tema viimaseks MMiks, mistõttu olid need võistlused emotsionaalsemad kui tavaliselt.

„Tulemuste poolest ei saa ma neid võistlusi õnnestunuks lugeda ja sooritused jäid kindlasti alla mu keskmise taseme. Samas olen rahul, karjääri viimaseks stardiks on Jaapanist vägevamat kohta raske leida. Lõputuna näivad tõusud ning mitmemeetrised lumehanged jäävad alatiseks meelde!“ kommenteeris ta.

Väraska OK Peko

Kaitseväge korraldab 4. – 24. maini 2026 Kagu-Eestis õppuse

Kevadtorm 2026,

mille eesmärk on harjutada üksuste ja liitlaste koostööd ja tõsta riigi kaitsevõimet.

Õppuse peamised tegevusalad Kagu-Eestis:

Antsla, Elva, Kambja, Kanepi, Kastre, Nõo, Otepää, Põlva, Rõuge, Setomaa, Valga, Viljandi ja Võru vald.

OLULINE INFO

- Teedel liigub tavapärasest rohkem kaitseväge kolonne ja rasketehnikat. Liiklusmuudatused ja -piirangud on leitavad rakendusest Tark Tee.
- Õppuse ajal toimub kogu Eesti õhuruumis aktiivne militaar-lennutegevus lennukite, helikopterite ja droonidega.
- Kaitseväge tehnika, madallennud ja imitatsioonivahendid, sealhulgas paupadrunid ja õppegranaadid, põhjustavad tavapärasest suuremat müra. Võimalusel hoidke mürapelglikud loomad siseruumides ning selgitage lastele toimuvat.

KESEKOND JA KOOSTÖÖ

Kaitseväge annab endast parima, et kasutada õppuse alasilid heaperemehelikult ning võimalikult vähe mõjutada kohalike elanike igapäevaolu.

Õppuse käigus tekkinud varakahju korral palume võtta ühendust tsiviil-militaarikoostöö (CIMIC) kontaktidel:

+372 5745 0884

kevadtorm@mil.ee

Kahtlase eseme või imitatsioonivahendi leidmisest palume teavitada õppusel osalejaid ja häirekeskust telefonil 112.

TEIE PANUS ON OLULINE

Õppuse käigus harjutatakse Eesti riigi kaitsmist. Toetades kaitseväge ja kaitsejõudude harjutamist oma kodukandis, annate olulise panuse riigikaitseks.

Täname teid mõistva suhtumise eest!

EESTI KAITSEVÄGI

SETOMAA
VALD

Setomaa Vallavalitsus annab teada, et koostamisel on „Setomaa valla arengukava 2025–2034“ muutmise eelnõu, mis on suunatud komisjonidele läbivaatamiseks.

Arengukava eelnõu avalik väljapanek toimub 11.–24. maini 2026 Setomaa valla veebilehel.

Avaliku väljapaneku jooksul on kõigil huvilistel võimalik esitada ettepanekuid ja arvamusi arengukava eelnõu kohta. Ettepanekud palume esitada kirjalikult Setomaa Vallavalitsusele e-posti aadressil vald@setomaa.ee või posti teel aadressil **Pikk tn 12, Väraska, 64001 Setomaa vald.**

Avalik arutelu toimub 28. mail 2026 kell 10 Väraska Kultuurimajas.

Lihavõõtoao mõttö'

SARVÕ ÕIÕ

Aestagatsõõr hõõrüs ja õga aig om ummamuudu – om külmäst heränemisõ aig, kasuminõ, häitsemisõ, om viläaig, magamasäädmise ja hillä magamisõ aig. Mi elä luuduga' üteh, elä luudu seeh, meid om luud luuduhe. Saa-ai kuvvagimuudu minnä' müüdü tuust, mia om mi ümbre.

Meele om aestagatsõõrih alostuspunktist pant edimäne jaanuar – sis nakas aestak pääle. Väiga' täpne alostus. Tuud alostust peetas uhkõlt. A ku ma mõtlõ ummi vanavanõbidõ pääle, kiä' tunnõ-õs kiilt ja kirja, sis näide jaost nakas aestak üteh luudusõ elloheränemisõga' kevjä. No' omma' meil täpse' sündumisõ pääv' ja kelläo' minodi päält kirja pant ja sama nii kuulmisõgagi'. Innitsel aol õõs tuu säänestmuudu tähtsä.

Kevjätsel aol nakasõ' tsirgu' pesäkotust otsma, vabalt eläv' kodotsirgu' inäbä munnõ luuma. Tuuga' ommõgi' vahtsõ elo aig pääle naanu'. Muna om väiga' tähtsä ja tuust omma' mi vanavanõba' ammudsõl aol jo arvu saanu', muna om hinnat ja avvustõ. Kõik, mia om elolitsõlt väiga' tähtsä, tuu iist hooltõsõ ja hoit perre kõgõ avvulitsõp inõminõ. Kõik tegemisõ, mia' omma' tähtsä, tei' kõgõ avvulitsõba' ummi tarkuisi ja tiidmisiga'. Vanaimä, vanaesä, imä, esä' kuuh omma' olnu' elo alosmüürü' – nimä' tiidse' kavvõbahe säältaadõ, õt kuus ello jää'. Vanastõ eleti eeläst tiidhe hummõnistõ aigu.

Mõnõ' asä' omma' täambätsel päävälgi' viil samani, kõgõst vanast saa-ai ka' vahtsõl aol kuvvagimuudu müüdü minnä'. Näütüstest tuust, õt elo seemeh kasus maa seeh. Õt maa ja vesi om kõgõ suurõp varandus ja rikkus – nuid vanastõ avvustõdi ja hoiõti. Maa ommõgi' elo. Ku tuu ar' tsurgit, sis inäp

Vanastõ mänye' munaloomkal mehe'

Sarvõ Õiõ kogo pilt

Matka alostus.

Ahvena Mariika pilt

ello olõ-õi. Ku viisoonõ' lääv' hukka, sis mi koolõ ar'. Poodi' omma' ku televiisori', õt om illos kaia', a näil olõ-õi ello seeh, nimä' kasvata-ai midägi',

kedägi' elolist. Tuuperäst vaest võisi' mee- leh pitä' innitsit tiidmisi ja tarkuisi. Kunas puu maaha raot, mõts olõ-õi õnnõ puu, sääl om

elo, midä mi kavvõst ja kõrraga' panõ-õi tähele. Ku sügävähe ja kohe võit maa sisse mulku kaiba'. Maa ja põllumaa, leevä- maa on hinnah olnu'.

Eiski' ku mi elä moodulitsõlt, sis õks saa-ai kõkkõ ar' unõhta', mõnõ' tarkusõ' vaia meeleh pitä'. Niisamata ku' mi saa-ai uma tahtmisõ perrä talvõ ja suvvõ ar' vaelda', sündumist ja kuulmist ümbre säädä'. Mõnõ' asä' omma' siih ilmah suurrõmba' meist.

Mi olõ täambä joudnu' kevjä- jätsehe aigu. Eelä' oll vahtsõst- muudu üldeh munaloomkapäiv. Mi rahva vana muud – loomka tegeminõ ja munnõhõõrtä- minõ – no' mi tii tuud vahtsõt muudu. Muna om olnu' tähtsä kinktüis, nuid anti mõttõga'. Vanastõ olli' kõik tegemisõ' mõttõga'.

Munaloomka om umaette pike mõtlõmisõ ja vallalõ- seletämisõ teema. Muna om süük, kõrralinõ ja tävvelinõ süük. Munakoore seeh om kõik olõmah, midä om vaia vahtsõ elo alostamisõ jaost. Vanastõ ilmahuupi munnõ süvvä-äs, panti päämätselt söõgi sisse. Täambätsel aol meil om poodih nii hulga õgasagamatsi süüke, õt mõista-ai midä sorti' ja osta'. Söõgi' omma' ka' väiga' keero- litsõst lännü'. Innitsel aol olli' inõmisõ' prosta', eleti prostalt ja söõgi' olli' lihtsaba'. Aig oll sääne, sis mõistõta- as säntsit söõgigurit.

Mille ma soost kevjätsõst aost ja innidest inõmisi elä- misist kiroda? Õga mõtõh tulõ kostki', vaest mäantsegi' hingekese' andva' meele mõttit. Ma käve jalotuskaukil – Vere- tinä külä matk – mia' oll plaan- nih aestagavaeldusõ aigu, a tuul kõrral jäi ar' ja oll no' 11. april- lil. Jalotustii tiijuht, iistvõtja ja jalotustii vällamõtlõja oll Kuninga Madis.

Kutsung oll sääne: „Vere- tinä küläh Saare mäe otsast läämi Pultsovva, säält tulõmi Lätteniidu pääle, edesi Seret- süvä, vana Tsängu maja, säält Suravinna, koh pakutas kohvi ni tsäid. Säält tulõmi tiid piteh Kamenitsa Punnimäe pääle, kost läämi edesi Satola vai Kal-

mõtõmäke, edesi Ausina orost läbi üle Lillesaare aia Saare mäe otsa tagasi. Retk om suurrõmbalt jaolt ilma teielta maastikul.“

Ma kotoh mõtlõ-õs tuu pääle, õt oll kiroto, õt olõ-õi teid, midä müüdü saat kavvu'. Peräst, tull vällä, õt mi olli kaunu' umbõs 8 km üle künnest põlda, hainakasunu' kotussit, maaha sadanu' vai lõigat puid ja ossõ, üle mitmõ torsi tull saia'. A kõik olli' abivalmi', anni' käe, ku oll vaia. Meid oll üteh lat- siga' kokko 30, kinkõst kõgõ väikõp oll kolmõaestaganõ. Mul om süämest hüä miil eishindä üle ja muidogi' tennä jalotustii läbimõtlõjat Madist, kohvi- pii- ragupakjat pernaist Kooseri Helvet, kinkõ kotoh mi sai kõr- rakõsõ istu' ja hinge tõmmada'.

No' mõttö' juuskva' nuidõ kotussidõ, innitside kodo- kõisi piteh, midä mi näi ja ka' näe-es, selle õt nuist elämisist oll alalõ kas õnnõ lauda kividse' müürü', talomaja russivaonu' saina' vai õnnõ tiidminõ, õt siih soo kotusõ pääl elli tuu ja taa. Kõnõldi nuist inõmisist, kiä' elli' ja teno kinkõlõ mi elä. Meil oll ku hingi mäletämisõ kauk. Jumalaperi hingekese'!

Mi elo', mi kaumisõ', kokko- saamisõ', kõnõlõmisõ', arota- misõ', tiidmisi edesikõnõlõ- misõ' omma' tähtsä'. Nii kavva ku mi innist aigu mälehtä, üt- kõik ku hägõtsõlt, omma' nuu' aol läbi mi' olõmah.

A luudust mi ümbre – kas mäletät vai mäletä-äi, tulõ hoita', selle õt timä hoit meid. Nii ku kaet, õt mäene om ilm täambä, ja võtat tä vasta säänt- senä, ku tä om, samani om luu- dusõga': mi lää timäga' üteh, ku luudusõl om hõste, om ka' meil hõste. A ku mi olõ ulli' ja mõis- ta-ai vai taha-ai luudust hoita' ja tähele panda', sis olõ-õi meid inäp kiäki' hoitmah.

Aifumma, teele kõigilõ! Pan- gu- ui pahast, võttu- ui vihast sood mõttõrita.

Ilosat kevjäjäist aigu! Hiitke' õks herness ja külpe' upa!

Puugnitsa küläselts sääd ummi edimätsi sammõ

MUSTIMETSA INDREK

MTÜ Puugnitsa Küläseltsi juhatusõ liigõh

Täks olõ-õi Puugnitsa külä- seltsi asutamisõh midägi' eri- list ja inneolõmalda' ku õnnõ tuu, õt Puugnitsa küläl olõ-õi varahappa olnu' üttegi juriidi- list üksust, mia' ütäl vai töösõl moodul külä käekaugi iist saiasi' ja olõsi' hoolõh. Õks om säänestmuudu nii Puug- nitsa ku ka' tuhandit külli üle Eesti juhtnu' ja hoitnu' soo- sama kogokund, kambavaim. Nii ka' Puugnitsa küllä.

Küllä tühästjäämisõ aigu häõse' ka' kogokunna' näide ümbrelt ja kaova' mälestüse', mia' omma' küläh juhtunu' ja mia' om sääl olnu'. Puugnitsa küllä hoiiji' päämätselt kuuh perride ütehkuuh tegemisõ' ja vaest kõgõ suurõbalt juuli- kuuh ninnikirmas, mia' pare- bil aestagil tõi kokko tuhan- dit inõmisi. Ninnikirmast tiiti üle Setomaa, a ka' üle Määdjõõ, minkõst tiidäolõvalt naksi' jo' tiidä'-tunt kihlkunna'.

Minevä aestaga 11. sep- tembril alosti' kol' Puugnitsa küläga' kõüdet inõmist aamõl- ligu nimega' Mittetulundus-

ühingu Puugnitsa Küläselts. Roosimaa Margery, Tõntsel Liis ja Mustimetsa Indrek löüdsõ, õt om viimäne aig naada' saisma

uma esivanõbidõ külä perändi ja vahtsõsttekküvä ütidselt- tegemisõ iist. Säänestmuudu ommõgi' asutamiskõnõnõ

kirotõt tsihi': külä- ja külä- kogokunna tegemisõ edendä- minõ ja küläkogokunna uma- vaihõlõs läbikaumisõ luu- minõ; Puugnitsa külä kokko- tulõki ninnikirmasõ kõrralda- minõ, Puugnitsa külä, Poloda nulga ja näide lähebidõ kotus- sidõ nättävästtegemisõ ja seto kultuuriroomi hoitminõ ja rahvusvaihõlitsõ kuuhtüü ja suhtidõ arõndaminõ läbi kultuuri.

Tsihi' omma' uhkõ' ja näide saavutamisõ jaost võisi' minnä' mitmit inimpõlvi, a asi olõki- niiväiga' tsihte kättesaami- sõh ja punkti pandmisõh. Pää- mäne om küläkogokunna ello herätäminõ, hindäst tiidä' and- minõ ja „kadonu' poigõ-tüt- ridõ“ kodo tagasituuminõ. Nin- nikirmas om edimäne võima- lus hindä olõmaholõmisõst tiidä' anda' ja uma talo ja sugu- seltsi luu jagamisõ jaost tõi- si puugnitsalaisiga'.

Sool aestagal om ninnikirmas Puugnitsa küläplatsipääl pühä- pääväl, 19. juulil kell 15. Tuu om „vahtsõlaol“ jo neläs kõrd, ku

külä kogokund kokko tulõ. Kõik Puugnitsa küläga' kõüdet perre' ja innidse' külälänigu' omma' kirmasolõ väiga' oodõt.

Muidogi' tegevä' asutõt külä- seltsi asutaja' puugnitsalai- silõ ettepanõki tulla' mittetu- lundusühingu liikmõst. Midä inäbä meid külä iist (juriidilõ- sõlt ja nättävält) tegutsõmah om, tuu tugõvaba' mi olõ. MTÜ Puugnitsa Küläseltsi esimiis om Roosimaa Margery.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Kae' perrä!

- MTÜ Puugnitsa Küläseltsil om ka' uma arvõldus- arvõh Coop Pangah – **EE634204278640930009**. Ku sul om võimalik mi iih olõvidõ tsihte täütõmisõlõ olg ala panda', sis saat meid ka' toeta' toetõdõh.
- Ku tahat meele kirota', sis kiroda' **puugnitsakylaselts@gmail.com** vai helstä' **522 9159** (Roosimaa Margery).

Ninnikirmas.

Raudoja Ahto kogo pilt

„Öös on hääli!": Setomaa Muusiumi' tege muusiumi-üül uma ussõ' vallalõ ja kuts kullõmma savvusanna, leelot ja vaikust

Sooaestagatsõ muusiumiüü teema om „Öös on hääli!", mia tulõtas miilde, õt muusiumi' omma' kullõmisõ ja mõtlõmisõ kotusõ, koh saava' kokko mitmõ' ao', helü' ja kaemis-nulga'. A mäntse' helü' omma' Setomaa Muusiumidõ muusiumidõtarõdõh? Mäntse' helü' tulõva' kuumast küet savvusannast, aigust kõnõlõvast muusiumimajast ja määnest hellü tege seto naisi hõpõkraam? Kõiki nuid helüsit saat kullõlda' puulpühä, 16. mail Verska talomuusiumih ni Saatse ja Obinitsa muusiumimaih.

Üüh om vaikiolõkit. Saatse Muusium tege muusiumiüül ussõ' vallalõ kell 18, koh külälisõ' saava' õdaguvaikiolõkih tutvuda' ekspositsiooniga'. Kell 19 mi näütä muusiumi välälaval Fred Jüssi filmi „Olemise ilu", mia kuts kaejat tähele pandma luudusõ helüsit ja vaikiolõki tähendüst.

Muusiumiüül om Saatseh vallalõ ka' kohvik ja muusiumikülästus mass üte euro. Saatse Muusium om vallalõ õdagu kellä ütsäni.

Üüh om savvusanna helü'. Verska talomuusiumi päätege-läne sookõrdsõl muusiumiüül om savvusann. Verska talomuusium tege ussõ' vallalõ kell 18 ja tuust aost om savvusann jo kuumast küet. Pääle sannahelü mi saa kuulda' ka' puulpühä-õdakutsi talohelüsit ja mi kuulõ, kuvvamuudu keväjä-õdagu taltamishelü' helisese'.

Kell 20.30 tulõ Anna Hints kõnõlõmma filmest „Savvusanna sõsarad" ja „Sanna-päiv". Filme mi naka näütämmä kell 21.

Verska talomuusium pand ussõ' kinni kell 23, a sis pia-ai viil ar' minemä, Tsäimaja om vallalõ üüse kellä katõni'.

Seto naane – inne kuulõt, ku näet. Üldäs, õt „Seto naist om inne kuulda' ku nätä". Hõpõraha' liigusõ' ja helisese', ku nä omma' kandja kaalah. Hõpõhelü iseloomustas hõste iih uutvat üllätüslikku muusiumidõdagut Obinitsa muusiumih.

Muusiumiüül aostas kell 18 Mokornulga leelokoor ja kell 18.30 tege Sarvõ Öiõ ettekandõ seto naasest, leelost ja hõpõst. Kell 19.30 lätt edesi laul ja tands kohaligu seto leelokooriga' ja kell 20 naatas kõnõlõmma hõpõkraamist ku perändist. Jutataja' omma' üte sugupuu naase' – Sarvõ Öiõ, Sarvõ Maaña ja Sarvõ Sädeli. Jutta avitas joonõpääle hoita' Vana-Võromaa juuriga' saatõjuht-toimõndaja Mõttusõ Mirjam.

Obinitsa Muusiumih saat kaia' ka' kattõ näütüst. Näütüs „Hõpõhõimo hõpõkraam" tutvustas seto hõpõkraami kultuuri ja näütüs „Seto naase elo ja laul" om naase laulukultuuri linõ elo 19. saandi lõpust ja 20. saandi edeotsast.

Helü' omma' üüh. Tulõ' ja kullõ' nuid 16. mail Setomaa Muusiumidõh!

SILMÄ SANDER

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

Berti Luca ni Orasõ Ode raamadust kõnõlõmah.

Männa Martini pilt

Urbõkuu aol tervitimi Tartoh pääväpiltnikku Berti Lucat

Taani miis, sünnü perrä itaallanõ, oll' tulnu Tartohe näütüse „Idapiiril muutuseta" kaejatsilõ. Näütüsel olli' vällä säet pildikõsõ', miä' omma' tennü' võõra', tõõsõ maa inemisõ' Eesti piiriveeritsõst elost ni maast.

TARROSÕ TRIINU-LIIS

Üts jago oll' pilte Setomaa inemiisist, nuu' om tennü Berti Luca, ku tä aestagal 2016 ni 2022–2024 siih ringi sõit' ni koõtmah oll'.

Näütüs pand mõtlõmma, määnest muudu sõda maad ni ilma muut ja kuiss elo om hõdrass õga olõ-i igävene.

Setomaa Muuseumi' kõrrald' üteh Pallasõga ka tõõsõ „Vana ja vahtsõnõ Setomaa" raamatu kaejatsi', õt näüdäda' Tarto

liina inemiisilõ, määne raamat om valmis saanu ni kiä om Berti Luca.

Süüdmus läts ladusahe ni kõrda piteh. Kaema olli' tulnu' tiidläse', piltniku', oll' ka kiränik Keräneni Mika. Hellü tei' ni tassahillä lauli' noorõ' Mafatsäuga koorikõsõst.

Luca tennäs Setomaa Muuseumõ suurõ vaiva iist ni timä tüüd tugimast. Kõõ suurõmp teno lätt Setomaa inemiisilõ,

kiä' omma' sood ello piiri pääl hoitnu' ni ummi mõttidõ perrä säädnü'. Tä taht kimmähe jal' vahtsõlt Setomaale tulla', väiga hüä olõs, ku saasi' ka tõõsõlõ poolõ piiri astu'.

Raamatu saa hindäle osta' Setomaa Muuseumidõ poodõst, Eesti Rahva Muuseumist, raamatupoodist Biblioteek, Eesti Vabaõhumuuseumist ni Fotomuuseumist. Kindlahe tulõ müügikotussit viil mano.

Taarka preemia

20. märtsil anti Obinitsa muuseumih timahavatsõ' Hilana Taarka nimelidsõ' preemia' kunstikulõ Riitsaarõ Evarilõ ja helüluuja Leima Matisõlõ.
Sundelli Harri pilt

Riitsaarõ Evari maali' näütusel.

Sundelli Harri pilt

Seto kunstnigu tsiibosirohtus

Näütus „Heliseva valguse kirjad“ Viimsi Artiumi Tünnügaleriiah

TORMI PIRET

Riitsaarõ Evari kunsti avustaja

Ku ma sootška Riitsaarõ Evari välläpanõhki vallalõtegemisõlõ Viimsi Artiumi Tünnügaleriiah joudsõ, oll' välläpanõhk jo valalõ tett. Inemisõ' olli' lajah katõ kõra pääl kaemah kolmo kunstnigu ütist näütust.

Leppoja Riina Grethiel, Taa-

mali Aune ja Riitsaarõ Evari vällä pant kunst om saanu nimes „Heliseva valguse kirjad“. Soo om välläpanõhk, mäenest saa-ai sõnnuga selehtä'. Sood tulõ õgal ütäl kotussõ pääl hindä sisse laskõ'.

Tuu, midä näet, olõ-õi ammudsisst aigust. Tuu om parhillaõ aig, mia om pääle naanu jo amki, a om niipallõ väkev, õt om õks eloh ja jääs alalõ tulõvi-

guhki. Välläpanõhk küüsüs kaejijõ käest: „Om sul meeleh, kiä sa olt?“

Lisas silmiga nättüle sai välläpanõhki vallalõtegemisõlõ kuulda' ka kunstnigõ pillihellü – kiiga- ja klaverimuusigat. Evar mänge kannõlt, karmoškät ni laul' seto keeleh.

Evari tõiest om kaemisõs vällä pant 20 õlimaali ni 10 kivitrükitehnikah pilti. Näist

27 om valms saanu aastakil 2025–2026.

Küüsümisõ pääle, õt om kunstniguherräl pääle kunsti ka muu jaos aigu, tunnisf Evar, õt kunst om pallõ hindä kätte haardnu küllh. Arvada' om, selle õt õnnõ poolõ aastaga iist, 2025. aastaga oktoobrekuuh oll' Evaril eelmäne välläpanõhk Tallinah, tuukõrd Art Space'i galeriiah päälkirä all „Seto kuninglik

kunst“. Samahtõ nigu oktoobreh, saa ka õoovoori Evari maalõ ja litograafijit hindälegi osta'. Hots kodo vai tüükotussõhe pandmisõs vai hoops kingtuses.

Välläpanõhkit „Heliseva valguse kirjad“ saa Tünnügaleriiah kaema minnä' kooni maikuu 10. pääväni. Massulda. Võta' tuu aig, õt minnä' ja olla', kaia' ja tunda' – saat hingelt rikkabas ja säämest õnnõligubas.

Vabarna Anne pandas hõpõ sisse!

Tulõva aasta and Eesti Pank vällä vahtsõ meenemündi, mis om pühendet Vabarna Anne 150. hällüpääväst.

Tuu jaost oll' vällä kuulõtõ konkurss jo timahava veebruarih. Märtsi lõpust oll' kunstnikõlõ vaia uma tüü pangamajja ar saata' ja kokko saadõti näile 22 kavandit. Nuist tull' vällä sorti' nuu' kõõ parõba'. Mündi välläsortmisõ komisjon oll' hüü suur – tosin inemist, näist nelli inemist Eesti Pangast, sõs viil Kunstiakadeemiast, Kunstnikõ Liidust, Tarto Ülikoolist, Setomaa vallast ja eski Seto Instituudi esindaja oll' sortmisõ mano haarõt. Nii saiõ ma' ka säänest tüüd tetä'. Edimält kaeti kõik nuu' tüü' ütõhkuuh läbi. Päält tuud jäi sõgla pääle viis tüüd, minkalõ naati punktõ andma. Tull' vällä, õt nii kunstniku', pangaamõtniku' ku Setomaalt peri inemisõ' mõtli' ütõmuudu. Ja edimätsõ kotusõ saanu münt saiõ õks väiga pallõ parõba hindõ ku tõõsõ'.

Päält sortmist sai ka poontõdus ku plaani peetüs. Ni ütõhkuuh märkse vällä, õt tuud münti piäsi' rahvalõ edimäst kõrda näütämmä 2027. aastaga Kuningriigipääväl. Om jo „Peko“ eepos Annel mõtõld ja Kuningriigipäiv ka tuust pallõ tukõ ni mõttit saanu.

Naakõ' tingakõisi korjamma, õt saasi' ka hindäle tuul pääväl õks hõpõt osta'.

RAUDOJA AHTO

Vabarna Anne.

Sarvõ Öiõ kogo pilt

Seto Kuninglik Tiätri või uhkõ olla'

Õkva kiroda, minkõ peräst. Om Eestimaal ütõ sääne miis, kiä tiid kultuurist ullipallõ ni käu tiatirih ülepäivi, mõnikõrd õga päiv. Timä pidä säänest blogi, midä kutstas „Danzumees“. Näütõlejä' ni lavastaja' lugõva' tuud, sis om tiidä', koh midä tetäs ni midä kaia' tasos. Danzumiist olõ-õi kiäki nännü, timä käu salaja, a ku tä kitt, sis omma' telvä' Danzumehe käest arvustamisõ ni sis tä kirotas. Ku naid Tiatrilidõ nominente üteldi ni auhindu jaati, sis pääle tuud tä kõnõl' Vikerraadioh. Danzumiis arvas, õt „Seto Odüsseia“ pidänü' kõõ parõmba lavastusõ nominatsioonih olõma. Esiasi om tuu, kas tä auhinna saa, a nominimä olõs pidänü'.

Inemine, sis Danzumiis, kiäki tiidä-õi timä peris nimme, kai minevaasta 166 lavastust.

Ma arva, õt inäbä ku naa' auhinakomisjoni' kokko. 66 lavastust sortõ vällä ni jätt 100 putmalda.

66 lavastust jätivä' 100 säältaadõ. Nuist 66-st sai autahvli. „Seto Odüsseia“ om autahvli tõõsõl kotussõl ni jätt 64 lavastust Eesti tiatrimaastigul säältaadõ. Edimädsel kotusõl om Draamateatri lavastus „Ükskord Liibanonis“ ni tollõ perrä olõ-õi häpe tõsõst jääi'.

Danzumiis kirotas umah blogih õkva nii:

„Üteh kavvõh-kavvõh Eesti otsah, tävveste Öuruupa piiri veereh, sõira ja suulleeme, hansa ja taari jovvu ja mõoga' naase' koi' ja esädsõ palotiva', tsärisi ja tulõ savvu ...

Peräkõrra sündü essändä 2025. aastagal väigaarmas rõõmulinõ tiatrilats: Seto Kuninglik Tiättri! Nii ku nä uma kõõõ edimätsõ lavastusõ tutvustu-

sõh eis' ütlesõ: „Ku ao' omma' keerolitsõ' ja sõa' taha-ai otsa saia', sis käändvä' luuja' suuri saagadõ ja eepisidõ poolõ, õt innitsist legendest halõstust vai tarkust lõüüdä.“ Säänestmuudu saigi' edimätsõst materjalist Kauksi Ülõ tõlgõndus Homerosõ eeposõst. Pähklimäe Elina lavastusõh joud kaejijõ ette Kreeka sangari Odüsseusõ (Soots Ago) sõttaminek ja säält uma essümiskaukõga' kodo joudminõ. Kotõh om timä naane Penelope (Koppelmaa Lauli) hädäh jo vahtsidõ kosi-laisiga' – Aadu (Seim Agur), Volli (Saar Tanel) ja Pangiga (Tagamets Tarmo). Inne sõttaminekit sündünü' poig Telemachos (Käos Karel) om aoga' täüsmehest saanu'. Ja tuud kõkkõ Leima Matisõ setokeelise rokkmuusigali vormih!

„Seto Odüsseiah“ om lavastajatrikke tulõvärki, hüvvä

muusikat, huugsat tandsu, nalja ja mängolisust, ka' tõõmeelisi ja hüvvi osatütõmisi.“

Tä kitt lavastaja Pähklimägi Elinat ni om pandnu autahvil kolmandalõ kotusõlõ. Elinat iihpuul om Põllu Ivar oma tüüga „TAPTY 1985. Laskumine orgu“ Tartõ Vahtsõh Tiättrih ni Toompere Hendrik noorõmb „Ükskord Liibanonis“ Eesti Draamatiättrih. Kõkõ paremb lavastus, miä Tiättriliidõ pääpreemiä sai, om Danzumehe autahvilil 8. kotusõl.

Seto Kuninglikku Tiättrit om tähele pant ni tuu om kõõõ tähtsämõ. Säidsõ etendüst suvõl saami viil „Seto Odüsseiat“ mängi', sis lätt taa lavastus kaduvikkõ ni tulõva' vahtsõ'. Sõna om lännü liikvõlõ, piledit õstõtas õga päiv ni soo suvi tulõ lämmi. Trehvämisiõni Luhamaal!

VEESAARÕ ANNE

Tiidõkõnõ ja muti'

Talvõga' om kõik maa väiga' kuntligatsõst lännü' vai tett. Pernaane riib morro ja uma-ette pobisõs: „Vot omma' muti' hoolõh olnu' ja kõvastõ tüüd tennü'. Kas näil om ikäv olnu' vai om näid nii hulga sääl maa all tsungmah, õt õgal puul om maa üles aet?“

Kassikõnõ.

Eräkogo pilt

Tiidõkõnõ istus pernaase lähkoh ja kaes, kuvvamuudu pernaane morro riib ja uma-ette etmidä pobisõs. Pernaane pruum morro illest riibu'. Tä peus rihaga' korgõbit kotussit lakja. Tiidõkõnõ kaes ja mõtles: „Pernaane om hindäle vahtsõ maaga' mässamisõ tüü vällä märknü.“

Pikält viisi-i tiidõkõnõ pernaase vahtsõ muudu tüüd päält kaia', tä lätt parep uurma, õt midä tõõnõ tiidõkõnõ sääl puhma all väiga' hoolõga' kaes.

Pikält viisi-is ka' pernaane muttõ maamättidõga' sõta pitä', jätt tüü puuldõilma ja nakas tarõpoolõ tagasi minemä. Tiidõkõsõ' panni' kõrraga' tähele, õt pernaane lätt tarõpoolõ, ja joosi' inne pernaist tarrõ ja kõrraga' uma sõõgikopa mano, nii ku suurõ' tüüliisõ'. A sääne ommõgi' tiidõkõsõ elõ ja pernaase ütõs pallõdõst tõiest.

SARVÕ ÖIÕ

Veerna Vorkats Lasval

Edimädsel mail om Lasva rahvamajah XXIII Võro maakunna maatriidõ päiv.

Setomaa umakeelist tiatrit esindäs Talinah tegutsõv setokeeline tiatritrupp Veerna Vorkats.

Kellä 14.45–15.15 om kava perrä näide etendüs „Vanarahvas kõnõli“, mia om kokko säet seto vanarahva juttõ perrä. Lavastaja om Tormi Piret.

Tiatripäiv hulga tiatridõ etendüisiga alostas kell 9 hummogu ja lätt vällä koon' õdagu kellä kuvõni. Pilet om 10 eurot ja supp om ka hinna seeh.

KAUKSI ÜLLE

JUMALA- TEENSTÜSE' aestagal 2026 maikuu:

Obinitsa kerkoh:

- 3. mai halvatu pühapäiv.
- 17. mai pümme pühapäiv.
- 30. mai nelipühi Võmmorski ja Kuigõ tsassonah.
- 31. mai nelipühi 50. päiv, kolmainupühä.

Kogodust tiin papp Ivaski Viktor (tel 514 0322, Viktor.Ivaski@gmail.com). Teenstüse' nakasõ' pääle kell 10. Kerik om vallalõ kellä 9 alatõh.

Luhamaa kerkoh:

- 10. mai kell 10 Samaaria naase pühapäiv, immipäiv.
- 1. juuni kell 9.30 pühä vaimu päiv, väigokõnõ viipühitsus.

Miikse kerkoh:

- 16. mai kell 10 liturgia.
- 31. mai kell 10 nelipühi, suvistõpühi.
- 17. mai kell 10 Kraavil pümme pühapäiv.
- 24. mai kell 9.30 Puutlil ülempiiskop Nikolai säilmete tuuminõ, templipühä, väigokõnõ viipühitsus.

Luhamaa, Miikse ja Karula kogoduisi tiin papp Uibo Piitre.

Verska ja Saatse kerikidõ teenstüisi kotsilõ saa küüsüdä' esä Andreasõ käest (andreas@eoc.ee).

**Õnnitlõmi tillokõisi
vallakodanikkõ!**

**ÜLO JOHANNES KASE
RICKO KUKUMÄGI**

MAIKUU SÜNDMUSÕ'

- 2. mai kell 12 üle-eestiline talgopäiv „Teemi' är!“ – „Külämäja kõrda kuuh lauluga“ Miktamäel.
- 4.–8. mai üleilmanätäl Setomaa kuulõ opikotussih.
- 5. mai kell 15 seto pitsi päivi alostus Verska kultuurimajah.
- 5.–29. mai XXXII seto pitsi päävä' Verska kultuurimajah.
- 6. mai juripäiv Verska kerkoh kell 8.30 ja kirmask hällüplatsil kell 13.
- 7. mai kell 17 tandsuneläpäiv Verska kultuurimajah.
- 8. mai kell 17 immipäivä kontsert Verska kultuurimajah.
- 13. mai kell 15 küberpettüisi ar'hoitmisõ kooltus Verska kultuurimajah.
- 13. mai kell 18 päämurdmisõdak Seto Tsäimajah.
- 14. mai kell 17 tandsuneläpäiv Verska kultuurimajah.
- 15.–17. mai Rattafest – sõit läbi Setomaa.
- 15. mai Setomaa nuuri kogokunnafestival Obinitsah.
- 16. mai kellä 9–15.30 kogokunnafestival Obinitsah „Elo kõgõ tähtsäbist asost“ ja migulapäivä laat.
- 16. mai kell 18 muusiumiüü Setomaa Muusiumidõh.
- 17. mai kell 14 Rattafesti suur lõpukontsert: SADU Verska laululaval.
- 22. mai kell 12 Paul Haavaossa nimelidse luulõkonkursi avvukirju jagaminõ Verska kultuurimajah.
- 22. mai kell 18 keväjätse migulapäivä pidäminõ Võõpsõ küläplatsil.
- 23. mai kell 12 näütüse „Üte talo näputüü – Sirje Ots“ vallalõtegeminõ Verska talomuusiumi rõivaaidah.
- 24. mai kell 9 suvistõ laat Verska kultuurimaja moropääl.
- 28. mai kell 11 Setomaa valla iäkidõ ülikuul Verska kultuurimajah.
- 28. mai kell 17 tandsuneläpäiv Verska kultuurimajah.
- 29. mai kell 11 Setomaa valla väigokõisi vallakodanikkõ vastavõtt 2025. aastagal sündünü' latsilõ Reegi majah.
- 29. mai kell 15 seto pitsi päivi lõpõtaminõ Verska kultuurimajah.
- 29., 30. ja 31. mai kell 20 OUT tiatri etendüs „Kui sa mind enam ei armasta“ Obinitsa tiatriküünüh.
- 31. mai suvistõpühi; Kuigõ, Podmotsa ja Võmmorski pühä.

SÜNNÜPÄÄVÄ' MAIKUUH

Sepamäe Kadi-Mai – 36 1. mai Hõpõhöimu leelotaja	Parktali Tiina – 71 14. mai Siidisõsarõ leelonaane
Hõrna Rieka – 63 3. mai Taarka Tarõ pernaane, OUT tiatre näütlejä	Rumbi Sirje – 57 14. mai kunstnik
Palmre Väino – 80 4. mai Põlva Seto Seldsi pillimiis	Granova Elvi – 66 17. mai Petseri 2. Keskkooli innine tüütjä
Jänesmäe Raivo – 59 4. mai seto sepp	Kunnusõ Andres – 69 20. mai meistrimiis
Linnasmäe Tõnu – 67 5. mai sorrõseto	Liiva Kati – 41 21. mai Mokornulga koori leelonaane
Annisti Aet – 53 6. mai etnoloog	Anipai Vello – 79 22. mai sootška
Valgu Heiki – 67 7. mai arheoloog	Jugomägi Liilia – 61 26. mai Ilolisõ leelonaane
Grünbergi Maria – 23 8. mai Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Niilo Tiit – 64 30. mai Nopri talo peremiis
	Mõttusõ Mirjam – 40 30. mai aokiränik

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Peeter Morel	98	Niina Tsetshladze	75
Tatjana Tihanova	96	Ülo Kaup	75
Linda Tisler	93	Lembit Koba	74
Paul Alamäe	91	Ljudmila Burlakova	74
Rein Tikkop	86	Sirje Palmik	73
Maie Rumask	84	Maie Jaroslavskaja	73
lia Lukk	84	Vladimir Mattis	73
Helgi Tammatar	84	Peedu Metsik	72
Volli Puuselg	82	Sirje Kattai	72
Pjotr Korotkov	82	Arvo Sarapuu	72
Helgi Teresk	82	Lembitu Labe	72
Tamara Bednyakova	80	Jüri Naudi	72
Voldemar Järveküla	79	Aare Kuus	72
Aleksandr Morozov	79	Kalle Oinak	72
Aleksandra Kirotar	79	Voldemar Tammatar	71
Lilia Ivaste	78	Sirje Palm	71
Jan Vaidla	77	Vladimir Künnapuu	71
Väino Kevvai	77	Orvo Lillmaa	71
Aino Männik	77	Paul Parm	71
Kaja Kants	76	Meelis Kaup	70
Leida Lahe	76		

MIHKEL KERIKMÄE

18.09.1941 – 7.04.2026
Mälestäse' koolikaaslasõ'
Petseri 2. Keskkooli
päivil.

Leinämi

† Harri Sõõt
† Eltvira Labe
† Enn Suleva

